

EGYETEMI
BETHLEN GÁBOR KÖR (KOLOZSVÁR-
SZEGED)
KIADVÁNYAI
Szerkeszti: BUDAY GYÖRGY.

DR. HILSCHER REZSŐ

tevékenysége
és a settlement-munka
módszere.

A Főiskolai Szociális Telep

SZEGED, 1929.

A „STÚDIUM” könyvesbolt bizománya (Budapest, IV.
Múzeum körút 21.)

Dr. Hilscher Rezső budapesti egyetemi
magántanárnak, a telep adjunktusának
a szegedi Bethlen Gábor Kör 1920. ápr,
30-i vitaestjén tartott bevezető előadása.

A tanyai agrár- settlement.

Írta: Buday György.

Alig több, mint egy esztendeje annak, hogy szegedi ifjúsági mozgalmunk határozott célkitűzései közé felvette a magyar alföld és tanya világ nehéz sorban küzködő népe viszonyainak és problémáinak minél szélesebb körű és minél alaposabb megismerését, ez irányú ismereteinknek gyakorlati céljainkhoz mérten való tudományos rendszerezését, – a magyar jövőt méhében hordó e népréteg iránti nemzeti szolidaritás felkeltését és ébrentartását és végül, de legfőképen, a tényleges közreműködést az igen sok helyen kétségbeejtő testi, lelki nyomornak, elmaradottságnak javításában és enyhítésében. A mai egyetemi és főiskolai ifjúság, a jövő intelligencia, legsürgősebb és legfontosabb teendőjének tekintjük, hogy igyekezzék kiegyenlíteni azt a nagy szellemi és fizikai távolságot, idegenkedést, sőt ellentétet, mely a közelmúltban, de még ma is ott tátong a városi és a falusi-tanyai ember között és amelyet mindenirányu magyar fejlődési és haladási kísérletünk gátló nehezékének ösmertünk meg. A míg ugyanis e két rétegnek elválhatatlan szolidaritásban egymást segítenie s mintegy

II

egymás lételet indokolnia kellene, — addig- (mostani feladatunkon kívül áll ennek okát kutatni), de tény, hogy ez nem történik meg,, vagy legalább is nem olyan mértékben, amint az kívánatos, sőt a magyar talpraállás és haladás érdekében nélkülözhetetlen volna.

Az elmúlt esztendő tanulságaképen munkánk kibővítése, új munkaeszközök beállítása és az intenzitás fokozása elkerülhetetlen.

Az eddig használt eszközökön, a megbeszélésekkel és előadásokkal kapcsolatos tanyai kiszállásokon (az u. n. „tanyai akción”) közvetlen és közvetett adatgyűjtésen, vitaestek rendezésen, szakmunka és röpiratkiadásokon és sajtópublikációkon kívül¹⁾ az illetékes tényezők segítségével szeretnők kivívni a második magyar rádióleadóállomásnak — lehetőleg városunkban való felállítását, mely egész működésében kizárólag, de legalább is döntő mertekben a magyar parasztság szempontjait, a magyar népnevelés feladatait tartaná szem előtt.²⁾ A tervhez való hozzászólásokból, sajtókritikákból kitűnt, hogy azt mások is helyeslik, mindössze az állomás

¹⁾ A napilapok tudósításain kívül L. még Buday György: Egyetemi ifjúságunk földadatai a tanyán (Szegedi Szemle, 1928. május 5., 8-9., 11.) és Joó Tiboi (levőie): Az ifjúság és a falu népe (Magyar Szemle, 1929. július, 287. s. köv.l.).

²⁾ V. ö.: Buday György: Ifjúságunk népnevelési feladatai és az alföldi rádióleadóállomás, Szeged, 1929.

III

székhelye tekintetében vannak eltérését. Várakozással nézünk tehát a terv megvalósulása elé.

Ezenkívül az elmúlt évi kísérleteinkből levont tanulságok és téli angliai tapasztalataink összevetésével szeretnők megteremteni a londoni gyári munkásnegyedekben, a külváros nyomortanyáin, a proletariátus körében oly eredményesen „működő” settlement-intézménynek egy teljesen a mi szükségleteinkre, a mi viszonyainkra és sajátos egyéniségünkre szabott párját.

E szándékunk nem a nálunk immár beteges külföldmajmolásnak egyik tünete, – hanem annak a ténynek komoly felösmeréséből és nyílt megvallásából fakad, hogy alföldi parasztságunk helyzetének megoldására nem elegendő és bármily optimisták legyünk, nem is lesz soha elegendő az, amit az állam a maga hivatalos közegei útján tesz, illetőleg tehet, – ha azt nem támasztja alá, nem egészíti ki és – mondhatni – nem ellenőrzi egy erőteljes és rendszeresen átgondolt spontán és autonóm társadalmi munka, melynek részesei legszentebb meggyőződésükből, önzetlenül szolgálják az eszmét.³⁾ Ezenkívül szükséges az is, hogy a munka ne csak alka-

³⁾ Ebben a felismerésben látja a tanyai akció jelentőségét dr., Ferenczy Ferenc is a mozgalomról írott részletes ismertetésében (Magyar Közigazgatási, 1928. december 9., 1-2.. 11.,)

IV

lomszerű, esetleg egyes, valamilyen szempontból kiemelkedő vezetőszemélyiség személyéhez kapcsolódó legyen (mint magyar földön annyi minden!), hanem kell, hogy állandó, rendszeres, intézményszerű és kollektív legyen. Ha mindezekhez még hozzávesszük, hogy e munkaterületen, hol annyi az aratnivaló és előre beláthatólag még hosszú ideig oly kevés lesz az alkalmas aratómunkás, – gyorsmozgású, fürge szervekre van szükség: s olyan emberekre, akik friss, népszerű gondolkozással és lehetőségig töretlen idealizmussal vannak megáldva, – nyilván egyetemi ifjakra kell gondolnunk, mint e nagy feladat technikai részének vállalóira, így tehát – nem is említve a jövő egészségesebb, békésebb és etikusabb társadalmának kialakulását előkészítő pedagógia szempontjait nyilvánvaló, hogy ugyanolyan alapelvek szerint működő intézményekre, illetve mozgalomra van nekünk is szükségünk, mint a külföldön oly jól bevált u. n. settlement.

Gondosan kell azonban vigyázni arra, hogy amikor ezt a jelentékeny intézményt meghonosítjuk, ne kövessük el azt a hibát, amit hasonló esetben általában el szoktunk követni és a mi külföldről behozott intézményeink gyakori népszerűtlenségének oka, hogy ami a külföldi, más viszonyok között talán jól bevált, azt megrontva, vagy még jobb esetben egyszerűen lemásolva akarják beleplántálni a mi egészen másfajta, sa-

jános magyar humuszunkba, – sokszor bizony szikes talajunkba.

Áldást csak akkor fog hozni minden ilyen intézmény, hogyha teljesen átalakítjuk magyarrá, úgy hogy a mi kérdéseinket a mi szájunkíze szerint oldja meg.⁴⁾

Így nézetünk szerint reánk, Alföldön élő magyarokra a settlementtel kapcsolatban az a feladat vár, hogy a külföldön mindenütt – angol példa szerint – a városi proletariátus, mondjuk az ipari munkásság körében működő settlementnek megteremtsük a mi legfontosabb problémánk sürgető hívásának megfelelően a mezőgazdasági munkások, a földművelők, – a falusi és tanyai parasztság szociális kérdéseinek javítására hivatott, – „agrársettlement”-et.

Magyarországon ugyanis az a mintegy hárommilliós réteg az, mely számszerűleg is, de mint nemzeti erőforrás tartalék is a legfontosabb tényezője a jövő megújulásának, – egyben azonban tragikus módon, – a legelmaradottabb és a legkoldusabb. Amint tehát egész nemzeti újjáépítésünket ennek a néprétegnek a felemelésére és megerősítésére kell alapítanunk, – ennek érdekeit szem előtt tartva kell kifejtenünk nekünk, egyetemi ifjaknak is azt az erkölcsi, kulturális, közegészségügyi és gazdasági síkban végzendő munkát, melyet a settlement segítségével a

⁴⁾ Sürgős és fontos feladat volna a settlementnek egyszerűen hangzó, de találó magyar nevet adni.

VI

jövőben egyre fokozottabban végezni akarunk.

A külföldi külvárosi néptömegek – melyeknek javára az ottani settlement működik – és a mi népünk életviszonyainak és problémáinak különbözősége szerint más lesz a mi agrársettlementünk konkrét céljainak ügy a tartalma, mint az azok megvalósítására felhasználni szándékolt eszköz, a munka módszere.

Még tovább komplikálja a kérdést az, hogy az Alföld lakosságának jelentős része, egész Csonka-Magyarország népességének minted 20 százalék! (másfél millió ember!) a tanyákon él, meg pedig igen sok helyen a legkétségbeejtőbb körülmények között.⁵⁾ Elsősorban tehát ezeknek segítségére kell sietnünk.

Mindezek a körülmények oly súlyosan megnehezítik az agrársettlement, de különösen a tanyai agrársettlement felállításának problémáját, hogy annak a részletekre is kiterjedő megoldását e néhány sorban *meg* nem kísérelhettük. Nézetünk szerint a részletkérdéseket egy, az étellel szoros kapcsolatban levő intézménynél különben is a gyakorlat hivatott véglegesen ki alakítani és megoldani. Mégis reá kívánunk mutatni néhány

⁵⁾ V. ö.: többek között: Dr. Gesztelyi-Nagy László: A jövő magyar intelligenciája és] a tanyakérdés, Szeged, Bethlen Gábor Kor kiadv. 3. sz. 1928.; Oláh. György: Hárommillió koldus Miskolc, 1929., stb.

VII

olyan fontosnak tartott momentumra, melyet a szervezési munkálatok megkezdésénél – mint eltéréseket a külföldi, valamint hazai városi settlement formától – nem szabad figyelmen kívül hagyni.

Egyik legsúlyosabb probléma mindjárt a settolement helyhezkööttsége.

A külvárosi proletariátus körében működő settlement egyik legjellegzetesebb vonása ugyanis éppen az, hogy egy, állandó helyen, a proletárnegyed központjában telepednek le a munkát vezető és végző diákok és saját lakoszobáikkal együtt ott állítják fel néphivatalaikat, tanácsadóikat, népkönyvtárakat, előadó- és gyűléstermeket, stb., – tehát valósággal belefészkelődnek a külváros zsúfoltan lökött szívébe, honnan annak életét úgy megfigyelni, megismerni, – mint némileg befolyásolni, irányítani leginkább módjuk van.

Nyilvánvaló, hogy ez teljesen lehetetlen az 5 és fél millió katasztrális holdnyi területen, egymástól nagy távolságokra szétszórt alföldi tanyák világában. Itt tulajdonképpen minden tanyának, vagy tanyacsoportnak külön settlementre volna szüksége, különösen ha tudjuk, hogy micsoda összeköttetés- és úthiány van e területek legnagyobb részén. A rossz utak miatti közlekedési nehézségekről – bárha sokat hallottunk róluk, – megközelítő fogalmunk sem volt addig, míg igáját szemünkkel nem tapasztaltuk, hogy

VIII

bizony ebben rejlik minden hátramaradottságunk egyik legsúlyosabb alapvető oka.

Épen ezért, – bárha feltétlenül szükséges is a központnak (könyvtár, hivatalok, stb.) valamely centrális fekvésű tanyacsoportban, egy épületben való állandósítása, ahonnan a munka irányíttassék, – mégis nézetünk szerint az agrársettlement munkájának tulajdonképeni, gyakorlati része nem itt, hanem kiszállásszerűen, maguknál a kisebb-nagyobb tanyacsoportoknál végzendő. A központból havonként kétszer, háromszor (lehetőleg természetesen gyakrabban) néhány napi tartózkodásra csoportosan meg kell látogatni a settlement munkaterületébe eső tanyacsoportokat és e néhány nap alatt kell elvégezni azt a munkát, amit a settlement végezni kíván. Ugyanarra a helyre azután rendszeres időközökben kell visszatérni, hogy őz bizonyos állandóságot biztosítson, mert éneikül alig haladná meg a munka az eddigi tanyai kiszállások eredményét. Talán nem lesz felesleges azok számára, akik nem ösmerik törekvéseinket tavaly kezdeményezett tanyai akciónkból, elmondani, hogy miképpen végezzük a tanyai munkát?

A kiszállások alkalmával a teendők esetenként és a körülmények szerint változóak.

Általában megkülönböztetés nélkül, minden házba el kell látogatni, ott elbeszélgetni, meghallgatni a kifogyhatatlan panaszokat. Meg kell győződni azok alaposágáról s igyekezni megnyugtatni az embereket. Az alapos

panaszokat – a dolog természete szerint – azonnal, vagy a központba, ill. városba visszatérve, gondosan orvosoljuk. A mi tapasztalatunk is megerősíti Gesztelyi Nagy László megfigyelését, mely szerint a bajok igen tekintélyes tömegét egy kis megértéssel, egy kis szeretettel, szinte minden materiális természetű áldozat nélkül eliminálni lehet. Azt, hogy az ilyen látszólag „olcsó szolgálatoknak” mindkét fél részére – legtöbbszörre – mily áldásos hatása van, azt – úgy hiszem – már sokan tapasztalták. Különös gondot kell fordítani a betegekre – ezért orvos mindig legyen velünk -, egyrészt mivel az egészségügyi állapotok majdnem mindenütt javításra szorulnak, másrészt, mert a gyógykezelés, a lehetőleg ingyenes orvosság olyan kézzelfogható valami, amivel, ha helyesen alkalmaztuk, a munka folytatásához és eredményességéhez szükségem bizalmat is megnyertük. Meg kell figyelni a gazdálkodásukat is és abban jótanáccsal igyekezzünk segítségükre lenni.

De nem szabad megfeledkezni a kulturális feladatokról sem.

Délután, vagy este össze kell hozni az embereket közös megbeszélésre. Ilyenkor lehet előadásokat (lehetőleg vetített képekkel kísérvé) tartani, verseket szavalni, muzsikáim, együttesen énekelni, táncolni. Az összejövétel után esetleg elolvasásra könyveket kölcsönözzünk a legközelebbi találkozásig, a már elolvasottakat megbeszéljük, stb. Igen fontos azonban, hogy ennél a kulturális munkánál ne csak a nép-

művelésre, tehát bizonyos ismeretanyag közlésére törekedjünk, – hanem elsősorban *népnevelésre*, vagyis úgy válogassuk össze beszélgetésünk tárgykörét, példáit stb., hogy az hallgatóink egyéniségére, magyar öntudatára legyen megerősítő és gazdagító hatással.⁶⁾ Ilyen módon lehetne ismét a nép *közkincsévé tenni a népi gyökerű régi és új magyar írás- és képzőművészetet, az ősi cigány előtti magyar nótát és a magyar népművészetet*, melyből fokozatosan kivetkezik épen a nép.

E közvetlen, vidámhangulatú összejövetelek alkalmával egyúttal igen becses néprajzi és szociográfiai adatgyűjtést és megfigyeléseket végezhetünk.

Kezdetben persze még e vázlatosan felsorolt munka is igen nehéz (amint ezt már tapasztaltuk) egyrészt a mi fogyatékoságaink és hibáink, másrészt a minden ilyen munkát sajnosán kísérő bizalmatlanság miatt. Reánk elsősorban a bennünk rejlő hibák kiküszöbölése vár, – tehát inkább arról beszélünk.

E fogyatékoságok közül fáradtságos és szorgalmas tanulással, lelkiösmeretességgel lassan, de pótolni lehet azt a gyakorlati tudást, mely az eddigi tapasztalatok szerint sohasem elegendő az esetek hihetetlenül széles és komplikált skáláját kitermelő „vizsgabiztos”: az élet kérdéseivel szemben. Ez így van eleinte nem csak az egyetemi hallgatókkal, hanem

⁶⁾ V. o.: Buday György: A népművelés és népművelés. (Nemzeti Újság, 1929. július 3., 14. old.).

gyakran még a fiatal orvosokkal és ügyvédjelöltekkel is. Még nehezebben reparálhatóak azok a személyes determináltságok, melyek következtében nem mindenki vehet részt sikerrel ebben a gyakorlati munkában, – mégha lelkiösmerete érzi is a felelősséget a parasztsággal szemben. Itt tehát – bármily nehéz is ezt kimondani, – maga az önzetlen jószándék nem képesít a munkára, mert egészen jelentéktelennek látszó, külsőleges emberi tulajdonságok (antipátikusság, ridegség, a leereszkedés onkénytelen éreztetése, fiziológiai okok stb. dolgok) megnehezítik vagy éppen megakadályozzák annak az atmoszférának a kialakulását, mely pedig egymástól nagyon különböző műveltségű, felfogású és természetű emberek harmonikus és tudományos együttműködéséhez elengedhetlenül szükséges. Végül még így szempontot nem szabad figyelmen kívül hagynia annak, akinek alkalmá és elhivatottsága van erre a munkára. Bizonyára mások is tapasztalták, hogy mennyire meggyengíti bármily meggyőző szavainknak hitelét is, ha kiderült járatlanságunk és tudatlanságunk olyan dolgokban, melyekhez viszont a parasztember ért. Ezek nélkül az ismeretek nélkül – ösztönösen – nem tud elég megbízható és hiteles oktató tényezőnek tekinteni bennünket az egyszerű ember más vonatkozásban sem. Ezért nem tudnak – rendszerint – mély és gyökeres hatást kiváltani a nép körében a Pestről érkező demagógok. Ha talán „észszerint” meg is bocsátják, de meginog a bizalom a szép szavakban és ígéretekben, mihelyt a vá-

rosi atyafi árpának dicséri a búzatáblát. A magyar parasztnak ez az ösztönös védekezése: hitetlensége minden idegennel, nem fajtájából szemben a mi mozgalmunkra nézve azzal a tanulsággal jár, hogy a közeledés megkönnyítése érdekében *elsősorban u. n. első generációbéli, azok között felnőtt vagy legalább is huzamosabban közöttük élő ifjakat kell a Ijövöben az aktív munkába bevonni.*

Mindez – bármily szomorú is az utóbbi hónapokban oly igen megszorodott kávéházi és klubasztali patétikus paraszthimnuszokat zengő fantasztákra és parasztrajongókra nézve, – tapasztalati tény. Épenúgy, amiképen tény az is, hogy a falusi ember gyakran idegenül és értetlenül áll olyan irodalmi és műalkotásokkal szemben, melyekben mi épen a paraszti őserő maradéknélküli kifejezését csodáljuk. Általános tünet, hogy nem becsülik meg eléggé parasztembereink sajátos önértékeit és velük szemben előnyben részesítenek gyakran egész méltatlan, tartalomban vagy formában távolabbeső műveket. Az elmondottak bizonyosságára érdekes példákat lehetne felhozni, ha ez nem haladná meg soraink rendeltetését, így csak azt állapítjuk meg, hogy mégis ok az elcsüggedésre, hanem épen ellenkezőleg, – minden erőnket összeszedve, *ki-ki a számára rendelt helyen* minden igyekezetével, gondos munkájával művelje ki a nép ízlését annyira, hogy az tépes legyen megérteni és megszeretni a saját lelke örökszép kinyilatkozásait.

XIII

Egy bizonyos: *A magyar paraszthoz lehet és kell közeledni, a mi nemzedékünknek ezt nem is szabad elmulasztania. Az út azonban nem kongó, divatos szónoklatokkal, – hanem lassú, kitartó, megfeszített munkával, nagy, önzetlen szeretettel, áldozatokkal, felelősségérzéssel és bizony sokszor pirulással tehető meg.*

De megtehető.

Szerény meggyőződésünk, hitünk és reménykedésünk szerint a fentvázolt alapokon elindulva, tudós szakemberek tanácsainak a meghallgatásával s aztán a gyakorlati tapasztalatok irányításának engedve, lassú, fokozatos fejlődés útján sikerülni fog egy hivatását komolyan felfogó új intézménnyel ajándékozni meg nemcsak a szociálpolitikát, hanem elsősorban a magyar jövő egyik legnagyobb ígéretű zálogát: az alföldi magyar népet.

*

Szerény törekvésünk megerősítéséért, értékes jótanácsaiért és útmutatásaiért nagy hálaival tartozunk füzetünk szerzőjének, *dr. Hilscher* Rezső egyetemi magántanár urnák, _ aki mint a *dr. Erődi-Harrach Béla* professzor úr öméltóságának vezetése alatt működő mintaszerű újpesti settlement adjunktusa, ennek a kérdésnek ma egyik legkiválóbb ismerője és egyik leglelkesebb harcosa. Neki köszönhetjük, ha valóban sikerül megvetnünk az első agrár-settlement alapjait.

A settlement mozgalomnak a társadalmi kérdés *intézményes* megoldása irányában különösebb, – közelebbről meghatározott célkitűzései nem voltak s a mozgalom zászlóvivői kezdetben nem óhajtottak egyebet, mint hogy a társadalmi közöny homokszivatagában megtelepítsék a társadalmi szolidaritásnak oázisait, avval a rendeltetéssel, hogy később ezekből induljanak ki a társadalom életét a társadalom igazi coljának megfelelően átformálni, átalakítani hivatott törekvések.

A magyar settlement mozgalom megindítói sem kívántak kezdetben e feladat szolgálatán túlhaladni, hiszen igen jól tudták, hogy .az a kis csoport, amely a mozgalom körül csoportosult, nagyvonalú, intézményes szociálpolitika kezdeményezését nem vállalhatja. Abban az időben ugyanis Magyarországon ama társadalmi réteg, amely a .szociálpolitikai védelemre legelsősorban szorult rá, vagyis a szó szoros értelmében vett munkásság és a többi társadalmi réteg között szinte áttörhetetlennek látszó válaszfal vonult végig.

Ebben az elkülönülésben, amely merev, sokszor végletekbe menő bizalmatlanságot és ellentétet támasztott a magyar társadalomban, benne rejlik mindjárt annak magyarázata is,

miért találkoztak a magyar settlement-mozgalmak vezetői már a munka megindulásakor olyan akadályokkal, amelyeket kevésbé fanatikus emberek meg sem kíséreltek volna áttörni. Annak előrebocsájtása mellett, hogy a magyar törvényhozás bizonyos munkásvédelmi törekvések megvalósítása terén az európai államok sorában az elsők között szerepel, így az 1884. évi XVII. t.-c. (az ipartörvény) munkásvédelmi intézkedései abban az időben valóban korszerűek voltak, s az a körülmény, hogy Magyarországon az 1891. évi XVI. t.-c. már akkor bevezette a munkások kötelező betegségi biztosítását, amikor a legtöbb európai állam még hallani sem akart a nemzeti termelésnek ilyen módon való „megterheléséről”, – a szomszédos értelmében vett munkásság sorsa iránt a társadalom részéről kevés volt a megértés és a munkásság minden megmozdulásában, melylyel valóban súlyos helyzetén kívánt javítani, társadalom és nemzetellenes ténykedést láttak. Ez okozta aztán azt, hogy a munkásság leikébe belegyökeredett a magárahagyottság tudata, az a meggyőződés, hogy a helyzetén való segítséget mástól, mint a maga szervezett erejétől, nem várhatja és lassanként kialakult benne a teljes bizalmatlanság minden más társadalmi réteg részéről jövő, még a legjobb szándékú közeledés iránt is, később pedig olyképpen formulázta meggyőződését, hogy a munkásság sorsán más, mint maga a szervezett erejű munkásság, nem tud, de nem is hivatott segíteni. A másik társadalmi csoport viszont a

munkások helyzetét nagyobb részben nem látta tisztán, kisebbrészen, érdekeltségből, nem akarta tisztánlátni. Azokat a jóhiszeműeket, akik nőm látták tisztán a magyar munkáskérdés lényegét, elsősorban nemzeti szempontok vezettek és a tisztánlátás hiányában nagy része volt annak, hogy a munkások szervezkedése nemzetközi alapon történt és azért a szervezkedésben e jóhiszemű társadalmi csoport a nemzeti érdekek veszélyeztetését vélte felismerni. És e jóhiszemű csoport akkor követte el a legvégzetesebb hibát, amikor egyszerűen konstataálta a munkásság szervezkedésével kapcsolatos nemzetköziségnek veszedelmét, de nőm igyekezett arra, hogy egyrészt a munkások föle közeledjék, helyzetükkel foglalkozzék s velük társadalmi kapcsolatba kerüljön, másrészt a tényleges szükségletekhez alkalmazkodó, céltudatos és hézag nélküli munkásvédelmi törvényhozást kezdeményezzen a közélet irányítására meglévő, hatalmas befolyásával, hogy így is igyekezék meggyőzni a munkásságot a nemzet közösségébe való tartozásáról s ekként dokumentálni előttük azt, hogy a nemzet is *közösségébe tartozóknak tekinti őket.*

Van ugyan vélemény, mely szerint „az állami szociálpolitikát a múltban az államnak az „alsóbb néprétegek önségélyével szemben fennálló bizalmatlansága motiválta.”¹⁾ Ez a vélemény azonban túloz, mert a múlt idő szociál-

¹⁾ Erkelöniz-nek a Gesellschaft für Soziale Reform X. nagygyűlésén, 1927. június 29-én elmondott beszédéből.

politikai törvényhozásának alkotásaiból csak elvétve látjuk a törekvést, amely az önszegély eszközeit feleslegessé kívánja tenni s az a körülmény, hogy valamely szociálpolitikai intézmény életrehozása révén az önszegély eszközeinek igénybevételére szükség nincsen, éppen a szociálpolitikai alkotás tökéletességére mutat rá. Ellenben a múlt idő szociálpolitikai törvényhozásának legerősebb motívumául a szervezett munkásmozgalom megerősödését és az ennek révén a gazdasági, társadalmi és politikai életre támasztott állandó nyomását kell tekintenünk.

A magyar settlement-mozgalom magvetőinek nem csupán a munkásság bizalmatlanságával kellett megküzdeniök, de számolniok kellett a nemzeti gondolkozású társadalom egy részének meg nem értésével és az eszmétől eleve való idegenkedésével, valamint a kapitalizmus képviselőinek ellenséges magatartásával.

Az e kérdésben vallott felfogásokra jellemző az a válasz, amellyel egy kongresszuson tartott előadásomra egy volt miniszter reflektált. Ugyanis arról szóltam, hogy a diákság és a munkásság a múltban egymással szemben állott és sokszor tettelegességre is vetemedett egymással szemben. A volt miniszter többek között válaszképpen kifejezte abbeli véleményét, hogy „sokszor igen jó az, ha a diák kezében ott látható a bot.”

Különösen szembetűnő, hogy a mozgalom gyökerei nem az ország ipari centrumából, Bu-

dapestről indultak ki, hanem Erdély fővárosából: Kolozsvárról. Ha ennek magyarázatát keressük, azt tapasztaljuk, mint a fentebb is már rámutattunk erre, hogy a munkásság és a magyar társadalom másik része közötti ellentétet elsősorban a nemzeti és a nemzetközi gondolat összeütközése mélyítette ki, s hogy a lüktetőbb, lázasabb életütemű fővárosnak a nemzeti irányzathoz való tartozása felszínesebb, jelszavasabb volt és vezető társadalma az ellentét tulajdonképeni lényegén nem igen gondolkozott, hanem egyszerűen regisztrálta, tudomásul vette az ellentétet, kereste az ellenséget és ahol tudta, ütött rajta, de az ellentétek kiküszöbölésének eszközeiről nem gondoskodott. Ezzel szemben Erdély ipari életének lassúbb méretű fejlődésében a munkáskérdés kialakulása az ottani társadalom tisztánlátó tagjainak szinte szeme előtt történt és a kérdés lényegének alapos megismerése rámutatott arra, hogy a nemzeti közösség (teljessége sem gazdasági, társadalmi, sem politikai tekintetben nem nélkülözheti a munkásságot, e csoport nélkül ez a közösség csonka és evvel együtt rámutatott arra is, hogy a magyar munkásság „nemzetközisége” elsősorban a magát nemzetinek nevező társadalom részéről a munkásság sorsa iránt tanúsított közömbös magatartás következménye. Annak okát, hogy a szociológia tudománya miért éppen az Északamerikai Egyesült Államokban jutott el a legjelentősebb eredményekhez, általában abban látják, hogy az újvilág tudósai már közvetlenül volt alkalmuk az ottani

társadalomnak úgyszólván születésénél asszisztálni, a fejlődés folyamatát állandóan megfigyelni és távoli következtetések helyett, a szociológia alapvetését a közvetlen tapasztalások és észlelések révén megkonstruálni. Ugyanez az előnye volt a magyar settlement-mozgalom Erdélyből kikerült magvetőinek a munkáskérdés terén Budapesttel szemben.

A settlement-mozgalom első kísérleteit az Erdélyi Múzeum Egyesület rakta le Kolozsváron, de ennek a kísérleti munkának csupán tanulság-szerzési jelentősége volt, tanulságszerzési jelentősége, az eredményeket azonban már nem Kolozsváron kívánták felhasználni, hanem az ország ipari centrumának a szívében, Budapesten és Budapest környékén.

A tanulság-szerzésre kisebb helyen, kisebb keretekben azért volt szükség, mert a munka vezető elveinek megállapítása és a munka szervezésének megfelelő felépítése feltétele volt a settlement-mozgalom megindításának.

Mert talán sehol sem áll olyan mértékben, mint a szociális munkánál, az a pszichológiai követelmény, hogy a kitűzött, kinyilvánított, megígért programot száz százalékig meg kell valósítani, különben az intézmény a tömegek bizalmát elveszíti és ezt a bizalmat később bármilyen eredményes tevékenységgel sem lehet teljes mértékben visszaszerezni.

A magyar settlement-mozgalom kezdeményezői társadalmi úton kívánták az intézményt a magyar földben meggyökereztetni, természetesen szó sem lehetett a külföldi minták egy-

más lemásolásáról, hanem csupán a mozgalom kiindulási pontjának és általános végső céljának megállapításánál szolgáltak támaszul a külföldi hasonló mozgalom bő és biztos következtetésre lehetőséget nyújtó tapasztalatai.

A magyar settlement-mozgalom első intéz- a Főiskolai Szociális Telep, Újpesten, ebben az egészen speciálisan munkásvárosban, az 1912. évben készül el és ugyanebben az évben kezdette meggyakorlati tevékenységét.¹⁾ Az ügytrend a munka feladatköreinek főbb irányait, a következőkben állapítja meg:

a.) az iparos, földműves és munkásrétegek számára előadásokat, tanfolyamokat rendez;

b.) az említett néprétegek számára hírlapokkal, folyóiratokkal és szaklapokkal felszerelt olvasótermet tart fenn;

c.) néphivatala révén a munkás és általában az arra szoruló néprétegekhez tartozók részére ügyes-bajos dolgaikban, ingyen tanácsot és útbaigazítást nyújt;

d.) munkás-elhelyező irodájának segítségével az ipari szakmunkások és tanoncok számára munkaalkalmak nyilvántartását végzi és az elhelyezést közvetíti;

e.) működésének területén, patronage csövédelmét ellátja; a patronage-tevékenység köréből tanfolyamokat rendez, a társadalmi pártlógók számára;

¹⁾ Lásd: bővebben: *Dr. Erődi-Harrach Béla: A magyar settlement-mozgalom eszméi.* Budapest, Stúdium, 1027.

f) a munkásság sajátos betegségeinek, főként azok forrásainak, valamint elháríthatóságának tanulmányozására és a munkásság egészségi helyzetének általános megjavítására törekszik, ezen célból, a lehetőséghez képest, orvosi laboratóriumot, továbbá egészségügyi be rendezéseket tart fenn, egészségügyi kérdésekben tanácsot szolgáltat, a patronage-bizottsággal együtt, az egyes betegek egészségügyét is kutatja és a szociális egészségügy terén, a szükséghez alkalmazkodó gyakorlati munkásságot végez;

g) szociális, gazdasági és kulturális kérdésekben, helyesebb közfelfogás kialakítása érdekében, részben szakemberek előadásai, részben felkérésre, kidolgozott kérdéseket tárgyaló népszerű munkák kiadása révén tevékenykedik, majd, az intézmény megerősödése után, meghatározott időközökben megjelenő értesítő kiadásával gondoskodik;

h) a tagok szakszerű továbbképzésére szakfolyóiratokkal is ellátott, tudományos könyvtárat létesít;

i) főiskolai tanulmányokat végzett j ifjak számára, akik napközben hivatásuknak élnek, emellett a Telep bizonyos irányú munkájában részt akarnak venni, vagy a Telepen tanulmányokat akarnak végezni, – otthont rendez be, nekik szállást és ellátást ad;

j) A működő tagoknak a szociális munkába való bevezetésére, ezirányú továbbképzésügy és az ezzel rokon szociális tárgyak köréből,

erre, az intézmény működési körével kapcsolatos és főként gyakorlati kérdésekről, különösen a munkásügy, szegény ügy, szociális egészségszakferfiak bevonásával, előadásokat, vitaüléseket tart;

k.) előmozdítja a szakembereknek külföldre való kiküldését, az intézmény munkája körébe tartozó tanulmányozások végzése céljából;

l.) az intézmény munkakörébe tartozó kérdésekben, a kezdeményezésről figyelemmel gondoskodik ;

Az ügyrend e feladatok teljesítésére, az intézmény keretében osztályok felállítását rendeli.

Az elmondottakból látható, hogy a magyar settlement-mozgalom első megvalósult intézménye: a Főiskolai Szociális Telep munkaprogramra ja összefoglalva:

1. gyakorlati munka végzése a munkásság szociális (egyben gazdasági), egészségügyi és kulturális szükségletei kielégítésének előmozdítása érdekében ;

2. a gyakorlati munka révén tanulságok szerzése, a munkásság szociális, gazdasági, egészségügyi és kulturális helyzetének emelése érdekében.

3. Olyan közfelfogás kialakítása, amely a munkaerőben a nemzet gazdasági életének nélkülözhetetlen értékét látja és a mesterséges, erőszakolt osztálytagozódás válaszfalainak le-döntésével, egységes, egycélú nemzeti társadalom megvalósítására törekszik;

4. az egyetemekről és a főiskolákról kikerült ifjaknak a gyakorlati szociális munkába való bevonása, valamint azok elméleti továbbképzése révén: biztosítása annak, hogy ezek, megfelelő pozícióba jutásuk után, a szociális gondolat propagálói lesznek elhelyezkedési körükben és általában az életben tanúsított magatartásukban ez a szociális gondolat fog kifejeződni és másokat is igyekeznek az eszmének megnyerni. Ugyanezeknek az ifjaknak a gyakorlati szociális munkába való bevonásával Kapcsolatban: közöttük és a munkásság között kölcsönös személyes szimpátia fejlődik ki amely ugyancsak alkalmas a mesterséges társadalmi osztályellentétek halkítására és a társadalmi szolidaritás erősítésére.

A munka az 1913. évben megindult. A Főiskolai Szociális Telepet a hasonló elnevezésű egyesület létesítette, csekély közületi támogatással. A magyar társadalom értetlenül állott az intézménnyel szemben. Azok a nehézségek, amelyekre a bevezető sorok rávilágítanak, mind egyszerre mutatkoztak meg és úgy a munkásság, mint az úgynevezett „polgári” társadalom előbb teljes közönnyel, később, a politikai viszonyok eltolódása után, hatalmi erővel igyekezett az intézmény törekvéseit lehetetlenné tenni. A munkásság részéről mutatkozó bizalmatlanság, amely olyképen nyilvánult meg, hogy a munkásság nagy tömegei egyszerűen mellőzték az intézmény munkáinak igénybevételét, – mihamar eloszlott, mert a háború kitörésével, a hadbavonultak

gyámol nélkül maradt hozzátartozói, kétségbeesett helyzetük javítására, minden lehető eszközt megragadtak és így kerültek el az intézmény néphivatalába. A néphivatalnak ekkor igazán hivatása magaslatán kellett állania, hogy a tömegrohamot kiállja és teljesítményei mindenben megfeleljenek a vele szemben támasztott követelményeknek. A hadbavonultak hozzátartozói elsősorban létfenntartási segély ki eszközlése, a harctéren eltűntek felkutatása, a hadba vonultaknak családi okokból való szabadságoltatása, a sebesülteknek családjukhoz közel fekvő helyen lévő hadikórházba való áthelyezése érdekében fordultak a néphivatalhoz s hogy nem hiába, mutatja a néphivatal munkájának ugrásszerű fejlődése.

A néphivatal eredményes munkájából meggyőződtek az arra szorultak, hogy az intézmény őszinte és önzetlen barátja a munkásságnak és a munkásság társadalmi, gazdasági és kulturális evolúcióját a társadalmi céloknak megfelelő módon, megalkuvás nélkül óhajtja megvalósítani. Ez a vélemény a munkásság hivatalos szervezetei részéről nem fejeződött ki, a már előbb említett amaz álláspontnál fogva, hogy a munkásság szociális ügyeit csak a munkásság erre hivatott szerveinek kell intézni. A munkásság hivatalos szervezetei részéről az intézményt a kapitalizmus előretolt várának tekintették, amely a munkásság erkölcsi, társadalmi, gazdasági és kulturális alárendeltségönök idejét a szociális „olajcsöpp” politikájával segít meghosszabbítani, míg ha a kapitaliz-

mus exponenseinek az intézménnyel tanúsított magatartását vizsgáljuk, azt látjuk, hogy ezek a szociális haladás „veszélyes” úttörőjét tekintették benne. Ennek jellemzésére elegendő a sok közül annak az esetnek a főlemlítene, midőn a háború alatt egy hadimunkát végző munkás az intézmény békés közbenjárását kérte abban az irányban, hogy munkaerejének a jogos mértéken jóval túlmenő kihasználása megszüntettség, a gyár a munkást, hangsúlyozottan azért, mert az intézményhez fordult, elbocsátotta, ami annak a harctérre való küldésével volt egyértelmű.

Nem szükséges bővebb kifejtése a motívumoknak, melyek nyomán az intézményt a forradalom kitörése után, erőszak alkalmazásával,

Kisajátították és így a munkát csak az 1920 év végén, a zavaros állapotok megszűnésével kezdhette meg újra.

Ekkor- az intézmény, amelynek a kisajátítás, a teljesen megrongált épületen kívül, úgy szólván minden vagyoni értékét is tönkre tette, új erőforrás nélkül, éppen a szociális gondolat előretörése idejében, súlyos nehézségbe került. Ezeket a nehézségeket tervszerű, kitartó munkával sikerült eltávolítani. Az 1920 év őszén, az Egyetemi Közgazdaságtudományi Kar megalakulásával, az Intézet a Kar kötelékébe került, mint a szociálpolitikai tanszék gyakorlati intézete, azzal a rendeltetéssel, hogy a szociálpolitikai kollégium és szeminárium hallgatóinak a gyakorlati szociális munkára módot nyújtson. Ennek a rendelkezésnek ré-

vén az Intézet eredeti rendeltetésétől nem térített el, sőt settlement-jellegét éppen hangsúlyozottan fenntartotta és ezirányú lehetőségei jelentősen kibővültek, hiszen az egyetemi keretben az egyetemi hallgatók sokkal nagyobb számban voltak bekapcsolhatók a settlement-munkába és így a munka minden irányban sokkal szélesebb területen, nagyobb felkészültséggel folyhatott. Emellett a tudományos feladatok szolgálatára, a gyakorlati munkával kapcsolatos megfigyelések tudományos feldolgozására, a magyar szociálpolitikai intézmények 'munkájának, tevékenységük hatásainak kritikájára is fokozott lehetőségeink nyíltak.

Az Intézet igazi, rendeltetészerű fejlődését, a megelőző évek nehéz tapasztalat-szerzései, tapogatózásai után, csak az 1920 év őszétől kezdődőleg lehet számítani. Ekkor kezdődött meg az Intézet munkája abban a nagyvonalúságban, amelyben azt a mozgalom megindítói elképzelték.

A különböző munkaágakat asszerint, hogy milyen természetű szociális szükségletek kielégítésének érdekét hivatottak szolgálni, különböző osztályokba csoportosították. Három nagy osztály alakult így ki, nevezetesen: az Általános Népvédelmi, a Közművelődési és a Szociális Egészségügyi Osztály. Ez a három osztály fogja össze valamennyi munkaág tevékenységeit és végeredményben e három osztály tevékenysége is organikusan kapcsolódik egymásba. Valamennyi osztály együtt, egységes

nézőpontból dolgozik és az egyiknek munkája kiegészíti a másikat. Az Intézet előtt az élő ember áll, valamennyi emberi és társadalmi voltából adódó szükségletével és minthogy az ember családban él, e szükségleteknek jelentkezését ennek a kis társadalmi sejtnek, a családnak irányából kell elsősorban és hangsúlyozottan megfigyelnünk.

A család életében ugyanazokat a funkciókat látjuk megnyilvánulni, melyeket a társadalom életében s mint egyik szociológus mondja: a családfő termel, az anya a termelt javakat elosztja, a gyermekek pedig a fogyasztók csoportját alkotják.¹⁾

A szociális védelmi munka tehát, még az egyéneken keresztül is, a család erkölcsi, kulturális, szociális és gazdasági, valamint egészségügyi veszélybe-jutását igyekszik a megelőzés eszközeivel kiküszöbölni s ha pedig a veszélybe jutás már bekövetkezett, ennek orvosszereit megtalálni és eredményesen alkalmazni.

Abban a megismerésben, hogy a család említett érdekei közül bármelyiknek veszélybe-jutása magával hozhatja a többinek veszélybe-jutását is, az Intézet különböző munkaágai akkor, amidőn a maguk funkcióját végzik, ezt a család valamennyi érdekének egységes szemléletével teszik és ha szükségesnek látják s amennyiben a beavatkozás a feladatkörü-

¹⁾ Franz Muller: Der Solidarismus. Bern. 1924.

kön kívül állna, erre az illetékes munkaágot kéri fel.

Hogy az Intézet helyes utón járt akkor, amidőn szociálpolitikai rendszerét a családvédelem alapjaira építette, bizonyíték erre a szociálpolitika újabb fejlődése. A Szociális Haladás Nemzetközi Egyesületének 1927. évi wieni kongresszusa, Edouard Fuster „Einer neuen Sozialpolitik entgegen” című előadása nyomán, a családvédelem alapján nyugvó szociálpolitikáról tárgyalt és a kialakult nézeteknek az életbe való átvitele folyamatban van. Az Intézet különböző tevékenységi ágai a munkamegosztás szerveiként működnek össze egymással, a közös cél érdekében és éppen azért, hogy ez az összeműködés egységes hatást válthasson ki, az adott lehetőségekhez képest (e lehetőségek alatt elsősorban anyagi lehetőségek értendők), arra igyekeztünk, hogy a leginkább elsőrendű erkölcsi, kulturális, szociális és gazdasági, valamint egészségügyi szükségleteknek megfelelő tevékenységi ágakat minél nagyobb számmal és minél szélesebb kiterjesztettséggel állítsuk munkába.

A jelenleg működésben lévő tevékenységi ágak az Általános Népvédelmi Osztályban: a néphivatal, a családi patronázs, a fiataikorúak patronázsa, a tanonc- és munkaközvetítő, a Közművelődési Osztályban: a népkönyvtár, a frnunkásolvasó, általános ismeretterjesztő előadások, tanfolyamok és szemináriumok, gyermek napközi otthon, tanonc-, legény- és leány- valamint munkáskör, cserkészlet. A Szociális

Egészség-ügyi Osztályban: a tüdőbeteggondozó és rendelő, venereás beteggondozó és rendelő, bacteriológiai és Röntgenlaboratórium.

E tevékenységi ágak munkáját részben tanulmányaik befejezése előtt álló egyetemi hallgatók, részben egyetemi diplomát nem régen nyert fiatal emberek, szakképzett vezetők irányítása és tényleges közreműködése mellett, végzik.

A munka eredményességének feltétele, mint az előbbieken erre utaltunk, a védettek feltétlen és teljes bizalma azok iránt, akik a munkát végzik s ha a bizalom alapján az Intézet irányában ma már meg is van, annak személyes vonatkozásai ki nem küszöbölhelők. A személyes vonatkozások figyelembevétele nélkül a settlement-mozgalom nem fejlődhetett volna azzá, amivé fejlődött. A bizalom a személyes érintkezés révén bontakozik ki.

Az intézőinek munkamódszere, settlement-intézmény jellegéből önként értetődően, az egyéni foglalkozásra épült és ez a módszer érvényesül valamennyi munkaág tevékenységénél s ha vannak egyes munkaágak, amelyek egyidőben egyszerre nagyobb tömeggel foglalkoznak is, mint például az általános ismeretterjesztő előadások, ezek csupán előkészítő, vagy kiegészítő stádiumát jelentik más munkaágak tevékenységének, amelyekben a foglalkozás már teljes egyéni és amelyekben a tömeg egyénekre szakad és amelyek az általános foglalkozás eredményeit az egyéniségen át-szűrve kristályosítják ki.

Az intézményes szociálpolitika a társadalomban a szociális evolúciót generális elvekre alapítja. Az elvek generális érvényre jutása mögött azonban mindig ott áll az egyén, a maga sajátos egyéni életével, a maga sajátos miliőjével, a maga egyéni helyzetéből adódó szükségleteivel és a szándékolt társadalmi célhoz az egyéni vonatkozások tömegén keresztül vezet az út. Az Intézet tevékenységében ez a gondolat jut érvényre, az egyéni munkamódszer alkalmazása révén.

I. Az általános Népvédelmi Osztály,

Az Általános Népvédelmi Osztály munkáinak célja keretébe az egyén (a család) erkölcsi, szociális és gazdasági érdekeinek védelme tartozik. (Ez érdekek védelme körül egyébként: Közművelődési Osztály és a Szociális Egészségügyi Osztály is tevékenykedik a maga eszközeivel). Ennek az osztálynak főszerve a Néphivatal, mely köré a családi patronázs, a gyermekek és a fiatalokúak patronázsa, a tanoncelhelyezés munkaközvetítő szerv munkája csoportosul.

A néphivatal.

A „néphivatal” elnevezés nem jogvédő irodát rejt magában, hanem sokkal többet jelent. Az egyén (a család) minden erkölcsi, szociális, vagy gazdasági értelmű megtámasztottságának elhárítását biztosító intézmény létesült általa.”

A néphivatal tevékenységétől csak akkor várhatók az egész társadalom irányában érvényesülő eredmények, ha annak keretében a praeventió, a megelőzés eszközeit a maguk teljességében alkalmazni lehet. Az eddigi munka tapasztalatai ugyanis azt mutatták, hogy igazi megelőzésről csak ritkán lehet szó olyan metódusnál, amely bevárja, míg az egyén (a család) jelentkezik valamely irányú megtámadottsággal, mert ez a jelentkezés igen sok esetben már csak akkor történik, midőn igazi, szociálpolitikai jelentőségű beavatkozásról már szó sem lehet. E késő jelentkezésnek oka gyakran az emberi nemtörődömségre, a felelősségérzet hiányára vezethető vissza, gyakran pedig a fenyegetettség idejében való felismerésének hiányára. Addig tehát, míg eredményem szociális pedagógia és általános pedagógia segítségével ezek az okok kiküszöbölhetőkké válnak, 'gondoskodnunk kellett a megelőzés lehetőségeinek biztosításáról. Erre igen alkalmas szerv kínálkozott a családi patronázsban a mely a családdal állandó érintkezésben lévén, annak körülményeiről állandóan tájékozódik és bármily irányból jövő veszélylehetőség felismerésére módja van, tehát a néphivatal, vagy ennek útján más intézeti szerv „hivatalból” való beavatkozását kérheti. A családi patronázs létesítése az intézet fokozatos fejlődésével kapcsolatosan történt és így egészen új intézmény még és kiépítése még nem fejeződött be. Késői létesítése tervszerűen történt, mert előbb azokat a munkaágakat kellett tökélete-

síteni, amelyek közreműködése nélkül a családi patronázs munkája meddő maradt volna és jószándékú, de akcióképtelen, pozitív eredmény nélküli szervnél egyébnek aligha lehetne tekinteni.

Tehát a családi patronázs közreműködése adja meg a lehetőséget arra, hogy a megelőzés gondolata teljes mértékben érvényre jusson a néphivatal munkájában. A néphivatal különben az Intézet elosztó szervének is tekinthető. Elve az, hogy minden védelemre szorult embernek minden ügyével foglalkozni kell még akkor is, ha csak képzelt veszélyeztetésről van szó, ilyen esetben azonban pedagógiai eszközöket alkalmaz és igyekszik megnyugtatni a megnyugtatót. Ennek a társadalomra való jelentősége abban van, hogy a vélt és így nem orvosolható sérelem is éppen úgy marja a lelket, mint az igazi sérelem s az ilyen (ember végül ellensége lesz a társadalomnak, ha csak nem vezetik rá, megfelelő úton sérelme képzelt voltainak elismerésére.

A néphivatalnak éppen úgy, mint az Intézet többi munkaágának szeme előtt, tevékenyége közben, a társadalom egységének gondolata áll és ennek a célnak a szolgálatában folytatja működését. A néphivatalnak itt különösen nehéz a szerepe, hiszen munkájának legnagyobb része különböző erkölcsi, szociális és gazdasági érdekek összeütközésével kapcsolatos, tehát ha nem is mindig ellenségek között folyik, de a legtöbbször olyan ellenfelek között,

akik önmaguktól nem tudnak arra a fokra emelkedni, hogy önnön érdekeik szolgálatán kívül meglássák az igazságot, vagy mikor a társadalmi szükségességek úgy kívánják: a méltányosságot.

Ilyenkor a néphivatal ugyancsak a szociális pedagógia eszközeihez nyúl, amiben különös erőforrást nyújt számára az irányában ma már úgyszólván minden oldalról fennálló bizalom. Az érdekeknek az igazságosság és a méltányosság jegyében való összeegyeztetése a főcél és ez igen sokszor el is érhető. Úgy a családtagok között, mint a háztulajdonos és lakó, a unkaadó és munkás között csak ott nyúl a törvényes eszköz igénybevételéhez, ahol ilyen módon eredményt elérni nem lehetne.

A munka nem csupán ügyiratok, beadványok elkészítésében áll, hanem a védelem érdekében szükséges aktív közreműködésben, amely állandó és következetes mindaddig, míg az eredmény nem mutatkozik meg.

A néphivatal eddigi működésében két periódust kell megkülönböztetnünk: az 1913 évtől az 1919 évig és az 1920 évtől az 1928 évig terjedő időtartamot. Az első periódus a néphivatali munka megalapozásának kora, amelyben annak igazi jellege még nem alakulhatott ki, a munka családvédelmi tendenciája még csak csirában van meg és inkább az adott eseteknek jogvédő irodaszerű elintézésére vonatkozik.

A fejlődés a néphivatal által elért eredmények nyomán, az 1918 évben ugrásszerűvé válik, amiben nagy része van annak, hogy a

néphivatalt az Országos Hadigondozó Hivatal ez évben hivatalos hadigondozó népirodának ismerte el. A családgondozásra irányuló törekvések ekkor kezdenek erősödni, de ekkor még csupán a hadirokkantak, özvegyek és árvák irányában.

A néphivatal életének második periodusát a családvédelem kiépítésére irányuló törekvések fokozatos megvalósítása jellemzi. Ebben az időben a néphivatal, a rendelkezésére álló munkái ok meghatározottságához lévén kénytelen alkalmazkodni, nem igyekezhet arra, hogy a hozzáfordulók számát szaporítsa, hanem inkább, hogy a patronátusa körébe tartozó családok védelmét minél tökéletesebbé tegye, vagyis, hogy e családok érdekében minél ki térj esz tettebb módon tevékenykedjék.

A védelem intenzivitása az 1928. évben fejlődött ki legjobban, aminek magyarázata egyrészt a család-védelmi patronázs megvalósítása, másrészt a Szociális Egészségügyi Osztály gondozói tevékenységével való kapcsolatok kimélyítése.

A néphivatal munkája éppen a legsúlyosabb erkölcsi, .szociális és gazdasági helyzetben lévő családok irányában fejlődven ki, ezek számára nélkülözhetetlen szervvé vált és az eredmények azt mutatják, hogy a jövő szociálpolitikájában, nagyrészen a szociálpolitikai intézmények eredményes tevékenységének garanciájaképpen,, a néphivatalok intézményes beállítása a szociálpolitika szervezetébe, elmaradhatatlan lesz.

A néphivatal a szociális helyzet megfigyelő állomása, munkája közben a társadalom életét keresztmetszetben látja, konkrét módon szemlélheti a szociális tendenciájú törvényeknek és törvényes intézkedéseknek az életben való hatását, belelát a közhivatalok munkájába, látja a munkaadók magatartását a munkással szemben és viszont, a népjóléti irányú egyesületek, intézmények tevékenységét s általában mindazt, amiből megalkothatja pro és contra egyrészt a társadalmi kötelesség- és felelősségérzet, másrészt a társadalom kötelességteljesítésének kritikáját.

A néphivatal munkája a hatóságok részéről nem mindenütt talál kellő támogatásra, a bürokratizmus mindent megölő, társadalomellenes magatartásával sokat kell küzdenie, de meg kell állapítani, hogy vannak olyan hivatásuk magaslatán álló közhivatalok is, amelyek a néphivatal közreműködésében a maguk tevékenységének támogatását látják és meleg értéssel segítik azt eredményességhez,

A családi patronázs.

A családi patronázs feladatköre már az előadottakból is kiviláglik. A munka keresztülvitele akként történik, hogy a veszélyeztetett családok részére állandó pártfogókat, patrónusokat rendelnek ki. Legfeljebb három család jut egy-egy patrónus részére, akik a családdal állandó érintkezésben állanak, azt hetenkint legalább egyszer, szükség esetén többször meg-

látogatják, vele baráti viszonyba kerülnek és szinte a családi közösség tagjaivá válnak. Ily módon lehetővé válik számukra a család körülményeinek teljes megismerése, a család helyzete alakulásának állandó szemmel tartása, tehát ennek révén ez alakulás kedvező irányba való terelése, a fenyegető bajok megelőzése érdekében szükséges közbelépés kezdeményezése.

A gyermekek és fiatalkorúak patronázsa.

A gyermekek és fiatalkorúak patronázsa a gyermek- és fiatalkorú-védelem speciális szerve. Ugyancsak egészen szoros kapcsolatban áll a családi patronázsszal. Munkájával egyrészt igyekszik a gyermekvédelem és a fiatalkorú védelem hivatalos szerveinek segítségére lenni, másrészt önálló tevékenységgel kívánja a gyermek és fiatalkorú védelemnek a modern szociálpolitikai törekvésekhez alkalmazkodó tökéletesítését előmozdítani.

A gyermekvédelem hivatalos szervei, a gyámhatóságok felismerték a gyermekpatronázs közreműködésében mutatkozó Előnyöket és ez a szerv állandó együttműködést tart fenn Újpest és Rákospalota városok árvaszékével. Újpestváros árvaszéke a különösen veszélyeztetett gyermekek gyámjait a gyermekpatronázs és a néphivatal munkatársai közül rendeli ki, aszerint, amint a gyermeknek erkölcsi vagy jogi támogatásra van szüksége.

A fiatalkorúak patronázsa hivatalos pártfogó szerve az újpesti kir. Járásbíróság illetékességi területén lakó fiatalkorúaknak. A kir.

járásbíróóság részére különböző fiataikorúak környezettanulmányát elkészíti, a fiataikorúnak a további bűnözéstől való védelme érdekében a szükségesnek látott intézkedések megtételét javasolja, gondoskodik a fiataikorúak állandó felügyeletéről, ellenőrzéséről, erkölcsi és anyagi támogatásáról, életpályán való elhelyezkedéséről, a tanonc, illetve, munkásközvetítő útján, szükség esetén eddigi környezetéből való kiemeléséről és más, egészségesebb légkörű környezetbe való áthelyezéséről. A gyermek és fiataikorú patronáznak az a munkája, amelyet a hatósági szervektől függetlenül végez, szintén nagyvonalú, széles kiterjedtségű és a családi patronázséval szoros összefüggésben folyik. Minden erkölcsi, vagy anyagi veszélyeztettség megelőzése érdekében közbelép és közbelépését mindig a családi egység megőrzésének gondolata irányítja. Ez a munkaág egyébként a Közművelődési Osztályhoz tartozó napközi otthonnal is szerves kapcsolatban áll.

A tanonc - és munkásközvetítő.

A tanonc és munkásközvetítőtől az Intézet a pályaválasztási tanácsadóval, pszichotechnikai laboratóriummal, szakmabeli át-, illetve továbbképzővel együtt működő munkaközvetítőt kívánja kiépíteni. Ennek a még meglehetősen szűk keletben tevékenykedő, munkaágnak feladata jelenleg egyrészt a szándékolt további fejlesztéshez szükséges adatgyűjtés, másrészt

egyéb munkaágak kiegészítése és eredményesebbé tétele. Ugyanis ennek a munkaágnak közreműködése nélkül a családi patronázs, valamint a gyermekek és fiatalok patronázsának eredményei hézagosak lennének. E szerv munkaköre jelenleg csupán a családi patronázsra, továbbá a gyermekek és fiatalok patronázsára terjed ki, tehát nem általános jellegű és a közvetítést a munkaadókkal való személyes kapcsolatra alapítja.

II. A közművelődési osztály.

A Közművelődési Osztály tevékenysége két főirányban bontakozik ki, amely két főirány azonban szorosan egymásba kapcsolódik a szociálpedagógia és az általános pedagógia irányában. A szociálpedagógia feladata az, hogy az egyént a társadalom öntudatos, szolidáris tagjává nevelje, s annak magatartásában, cselekedeteiben a társadalmi kötelesség és felelősségérzet úrrátételét biztosítsa. A szociális pedagógiának ez a felfogása domborodik ki, a Közművelődési Osztály törekvéseiben, mit az általános pedagógiai munkájával a társadalom lelkének kitermelt kincsét, a kultúrát óhajtja minden tevékenységi körébe kerülőnek sajátjává tenni, amellet, hogy praktikus ismeretek tanítása révén, szoros értelemben tekintett szociális, valamint gazdasági érdekű szolgálatot is teljesít. Úgy a szociálpedagógia, mint az általános pedagógia, miként a bevezető részben rámutattunk, az egész Intézet vala-

mennyi irányú tevékenységének alaphangját alkotja, a Közművelődési Osztály ezeket az alaphangokat összegezi és rendezi s a szociálpedagógia keretében annak a kérdésnek igyekszik megfelelni: mit vár az egyéntől a társadalom, az általános pedagógia keretében pedig annak, hogy: mit ad az egyénnek a társadalom.

Nagyon bajos lenne szociálpedagógiai előadásokat hirdetni és arra hallgatókat hívni és hangsúlyozni előttük azt, hogy most öntudatos társadalmi emberekké kívánjuk nevelni őket. A szociálpedagógia közvetett úton, amidőn a szociálpedagógiai cél külső hangsúlyozottsága nem okvetlenül érvényesül, de a cél felé való törekvés következetes, – válik valóban eredményessé. És ez a következetesség él és hat az Intézet valamennyi szervének tevékenységében.

A Közművelődési Osztály az öntudatos társadalmi emberré való nevelés terén végzett munkáját az egyén egész életére kiterjeszteni óhajtván, munkaágainak szervezetét olyként építette fel, hogy az egyén ilyen irányú nevelését apró gyermekkorától kezdődően biztosíthassa. S ez a szervezet a fokunkinti fejlődés sorrendjében: óvodával egybekötött napközi otthon, napközi otthon iskolásgyermekek számára, tanonckor, legénykör és munkáskör. A gondolat lényege az, hogy az Intézet a vele óvodáskorában kapcsolatba került egyént, különböző, az egyén szükségletéhez alkalmazkodó tevékenységi ágak beiktatása révén, megtartsa annak iskolásgyermek, tanonc, segéd és

felnőtt munkás korában, tehát egész életén át és ezt a kapcsolatot szociális nevelés érdekében, tervszerűen, céltudatosan gyümölcsoztesse.

Az Intézett ezirányú tevékenységének megindítása óta ma már a legény-, illetve a leánykorig jutott el, vagyis a napközi otthonból kikerültek legtöbbször, mint iparos- és kereskedőgédek, jelenleg a legény-, illetve a leánykor keretébe tartoznak.

Hogy ennek a gondolatnak megvalósítása mennyire eredményessé teszi az Intézet szociálpedagógiai munkáját, arra gyakorlati bizonyítékot nyújt az óvodából a tanonc, illetve legény körbe följutottak társadalmi magatartása. Az eredmény még inkább feltűnőbbé válik, ha szembe állítjuk ezeket a fokozatosan feljutott fiatalembereket azokkal a fiatalemberekkel, akik a tanonc és legénykörbe nem ezen az úton, hanem az Intézettel való minden előző kapcsolattól nélkül kerültek. Az előbbieknél erkölcsi gondolkodás, műveltség, és társadalmi magatartás tekintetében összehasonlíthatatlanul magasabban állnak az utóbbiak felett.

Ugyanilyen fokozatos felépítés alapján látjuk az eredményeket cserkészcsapatunk munkájában, amely az egyéni elemi iskolás – farkaskölyök, – korától kezdve alatt tartja, – esetleg, – annak egész életén át.

A népkönyvtár.

A Közművelődési Osztály egyik legjelentősebb szerve a népkönyvtár. Célja, hogy a társadalom írott szellemi kincseit eljuttassa az

egyénhez, a pedagógiai elvek figyelembevételével. Az Intézet munkájának sok nehézsége van, de talán egyik legsúlyosabb nehézség itt a Népkönyvtárban adódik.

Az egyik nehézség: a nem olvasóknak az olvasásra való ránevelése; a második: a kritika és tervszerűség nélkül olvasóknak kritikára és tervszerűségre való nevelése; a harmadik: a csupán rossz, erkölcsi és szellemi tekintetben káros könyveket olvasóknak jó és hasznos könyvek olvasására való nevelése.

Az első főnehézség leküzdése állandó, kitartó, közvetlen érintkezés révén válik lehetővé. A nem olvasókról, a könyvtár munkatársainak az egyéb munkaágak tevékenysége révén tudomása van, mert bármelyik munkaág is foglalkozik az egyénnel, a társadalmi ember valamennyi szükségletét figyelembe veszi. Az ilyen nem olvasóknak, olvasókká való nevelése, mint mondtuk, a legnehezebb munkák egyike, dó ha a fáradtság nem marad hiába való, a további munka annál eredményesebb. Rossz olvasmányokkal meg nem mótelyezett, szűz talajról lévén szó, az egyéni hajlam és érdeklődés iránya szerint való és a műveltségi foknak megfelelő, tervszerű vezetés mellett, a legtöbbször elérhető a szándékolt cél.

A másodiknak említett főnehézség is egyéni foglalkozás révén, amely egyéni foglalkozáson alapul ál Lalában a könyvtár munkája, győzhető le. Sokat jelent itt a könyvtári szeminárium, amely kisebb csoportokat foglal magában s amely az egyes művek közös elem-

zése, közös megbírálása révén, neveli kritikára és tervszerűsége az ilyen olvasót.

Itt a nehézséget főként az okozza, hogy a kölcsönkönyvtárak, üzleti érdekből, rászoktatják az olvasók nagy tömegeit, az érdekesítő fércmunkák habzsolására és így ezek nem szívesen veszik az olvasmányaikba való bármily arányú beavatkozást.

Nagyon sok tapintattal, körültekintéssel és sokszor mesterkedéssel kell az ilyeneknél eljárni.

A harmadiknak említett főnehézség leküzdése kívánja meg a legtöbb fáradságot. Itt is az olvasó egyéniségének megismerése a lényeges, az alkalmazandó módszert az egyéniséghez képest választjuk ki.

A népkönyvtár munkájának jelentős segítői között a szemináriumok, tanfolyamok és általános ismeretterjesztő előadások, valamint a vele összefüggően működő munkásolvasó.

A munkásolvasó napilapokat, folyóiratokat és szaklapokat ad az olvasó elé, minden cenzúra nélkül és mindenki megtalálhatja itt az őt érdeklő anyagot. Egy cenzúra van, a frivol, erkölcsileg káros lapok nem juthatnak a munkásolvasó asztalára.

Az által, hogy minden napilap, folyóirat és szaklap szabadon juthat az olvasó elé, az rendszerint többet elolvas abból és ennek révén a tendenciát, az elfogultságot maga ismeri fel és megtanulja az olvasottak mérlegelését, ér-

tékelését és ez önálló gondolkozást fejleszt ki benne.

A népkönyvtári statisztika azt mutatja, hogy az olvasás intenzitása nem fejlődik állandóan az olvasók számával, aminek magyarázata, hogy a népkönyvtár elsősorban nem az olvasott munkák számának emelésére, hanem inkább az olvasásban való elmélyülés és az olvasott munka megértésének előmozdítására törekszik és akkor, amidőn az 1928. évben az olvasók számának emelkedéseivel, az olvasott munkák számának csökkenését látjuk, az 1927. évi állapottal szemben, ezt túlnyomórészt a népkönyvtári munka kvalitásbeli törekvései eredményességének kell (tulajdoni-tanunk).

Bizonyos azonban az, hogy ebben a szociális helyzet rosszabbodásának, a munkanélküliségnek, a létfenntartásra elégtelen keresetnek is része van, amely körülmények között, az olvasók egy részének, – saját bevallása szerint – munkájából hazajövet, a villanyárammal takarékoskodnia kellett és emiatt kénytelen volt korlátozni az olvasásra szánt idejét.

Az általános ismeretterjesztő előadások.

Az általános ismeretterjesztő előadások nagy tömegeket kapcsolnak be a kultúrába. A tudomány, irodalom és művészet minden ága, kiváló szakemberek közreműködése mellett, itt a tömegek elé kerül. Az előadások felépítése

tervszerű, a főcél egyrészt az, hogy még általánosságokban is egyetemes szemléletet adjanak a hallgatónak a tudomány, irodalom és művészet kérdéseiről, másrészt pedig, hogy a hallottak visszhangjaképpen felébresszék a hallgatókban a kultúra iránti vágyat, a nagyobb, a tökéletesebb tudás szomját, melynek kielégítése a különböző szemináriumok, tanfolyamok keretében, valamint a népkönyvtár igénybevétele útján válik lehetővé. Az általános ismeretterjesztő előadások jelentősége tehát kettős: részben önmagukban is szolgálják az ismeretekben való tökéletesbedést, részben pedig bevezetői annak a munkának, amely lehetővé teszi, a szemináriumok, tanfolyamok és a népkönyvtár bevonásával, a műveltség alapjának megszerzését, ennek megszerzése után pedig az állandó és fokozatos erkölcsi és szellemi fejlődés biztosítását. Az általános ismeretterjesztő előadásoknak súlypontja ez utóbbi feladat szolgálatán nyugszik.

Az általános ismeretterjesztő előadások közönségéből, illetve ennek egy részéből, okként válik túlnyomólag a szemináriumok, tanfolyamok s a népkönyvtár és munkásolvasó közönsége.

Az általános ismeretterjesztő előadások kedvezőtlen kilátások mellett indultak meg. Az első előadásoknak alig volt közönségük és volt olyan alkalom is, mikor két ember ült az egész teremben.

Ha nem ragaszkodott volna az Intézet következetesen a maga elé tűzött program-

hoz, az előadásokat az első kilátástalanságok után be kellett volna szüntetni.

Azonban a két embernek éppen úgy megtartottuk az előadást, mintha telt terem közönsége hallgatta volna azt, éppen olyan lelkiismeretességgel, éppen, olyan apparátussal és ha az eredmény csak fokozatosan, egész lassan is mutatkozott, nem maradt el. Ebből a két emberből fejlődött ki a zsúfolt terem lelkes, tanulni vágyó közönsége. A munkások legtöbbször él a kulturális éhség mohósága s ez magyarázza azt, hogy az előadások napján megtelik a terem, minden különösebb propaganda nélkül.

Sok ideig kísérleteztünk avval, hogy a hétnek melyik napját állandósítsuk az előadások számára. Úgy tapasztaltuk azután, hogy a csütörtök az a nap, amelyen a munkásság leginkább ráér és éppen ezért, már évek óta csütörtök az előadás napja. Ezen a napon, minden különösebb értesítés nélkül, mintegy megszokásszerűen jelenik meg közönségünk és sokszor van olyan eset, midőn a megjelentek egy részét vissza kell küldeni, az előadóterem befogadóképességének korlátozott volta miatt. (350-400 ember fér bele)

Az előadások alkalmával is azt az elvet követjük, hogy kevesebbet soha ne adjunk, mint amennyit vár tőlünk a közönség. Lehetőleg minden előadást megtoldunk valamilyen ismeretterjesztő filmmel, zeneszámmal, mert egyetlen s a közönség számára csalódást jelentő előadás a közönség egy részét

jóidőre visszatartaná a további előadások látogatásától.

Az előadások számának megállapításánál alkalmazkodni kell a közönség ráérőidejéhez. Nem szabad az előadások számának olyan mértékére törekedni, amely nem számol a közönség elfoglaltságával.

Az előadásokat mindig a kérdés legkiválóbb szakemberei tartják és csak kiragadott példaként említem meg, hogy az irodalmi előadásaink előadói között Babits Mihály, Brisits Frigyes, Kosztolányi Dezső, Schöpplin Aladár és Surányi Miklós, képzőművészeti előadásaink előadói között: Décsei Gézs, Rónay Kálmán és Rudnay Gyula, zeneművészeti előadásaink előadói között pedig Kéri Szántó Imre, Kosa György, Koudela Géza, Molnár Antal, Molnár Géza, Radnai Miklós és Sonkoly István neve fordul elő. Természettudományi előadóink közül kiragadjuk: Bíró Lajos, Méhes Gyula és Szilády Zoltán nevét, így folytathatnám a többi kultúraágazat kiváló előadóinak egész tömegével, akik valamennyien ideális lelkesedésből, önzetlenül támogatják munkánkat.

Nem az általános ismeretterjesztő előadásoknál kellene megemlékeznem, de ha már a magyar kultúra jelesei részéről megnyilvánuló támogatásáról van szó, itt említem meg azt az esetet, midőn Kosztolányi Dezső vállalta az analfabéta tanfolyam vizsgájának elnöki tisztségét és ugyanekkor azt az érdekes felfedezést tette, hogy az egyik

vizsgáló analfabéta még mielőtt írni megtanult volna, már „költő” volt és költeményeit „fejben” alkotta meg, Kosztolányi Dezső ennek a „költő”-nek költeményét közölte is annakidején a Pesti Hírlapban. Elképzelhető az a meghatottság, amely elfogta az írástudomány felé az első lépést tévő vizsgázókat, amikor az írástudomány mestere eljött közéjük és szeretettel buzdította őket további törekvésekre.

Az általános ismeretterjesztő előadásokhoz csatlakoznak a Szociális Egészségügyi Osztály által hetenkint ugyancsak egyszer – kedden este – rendezett ismeretterjesztő előadások, ezek azonban az általános ismeretterjesztő előadások látogatottságát néni érintik, mert közönségük részben más és a közönségnek csak az a része vesz részt mind a kettőn, amely erre elegendő idővel rendelkezik.

A szemináriumok és tanfolyamok.

A szemináriumok és tanfolyamok a tudomány, irodalom és mű végzőt, valamint a praktikus ismeretek lehető széles területét igyekeznek átfogni, hogy minden irányú szükséglet kielégítésére alkalmasak lehessenek. A tapasztalat azt mutatja, hogy kezdetben az érdeklődés az egyén részéről nem sokirányú és többnyire megelégszik egy kultúra-terület egy, – legfeljebb két ágazatának felvételével.

Éppen ezért, mert így csupán egyoldalú fejlődés válnék lehetővé, de ez is csak korlátolt mértékben, hiszen számolni kell azokkal a nehézségekkel, amelyek a más ágazatokkal való kapcsolatok ismeretének hiányában az eredményes munkát akadályozná!., már az általános ismeretterjesztő előadások programjának megállapításánál és az előadások felépítésénél gondol az Intézet az összefüggések kidomborítására, azonban az csak a szemináriumi, tanfolyami munka kezeleléhez elég, a továbbiakban a szemináriumok és tanfolyam vezetői mindenképpen arra igyekeznek, hogy a résztvevőket legalább Ugyanannak a kultúra-területnek többi szemináriuma és tanfolyama felvételének szükségességére is rávezessék. A szemináriumok és tanfolyamok munkáját a tanár és a hallgatók összeműködése jellemzi, azonban ez az összeműködés a szemináriumokban teljesebb, a személyes kapcsolat mélyebb, az eredményeket a tanár és hangátok közös munkája termeli ki és az egyéniség figyelembevétele is jobban kiemelkedik. Ez természetesen csak úgy érhető el, hogy a szemináriumok résztvevőinek száma igen korlátozott, egyszerre legfeljebb 10-15 egyén vehet részt egynek-egynek munkájában.

A tanfolyamok munkáját is ugyanez az igyekvés hatja át, azonban itt a résztvevők száma magasabb és ezek vonzóereje nagyobb, mert a tanulás eredményeinek az való gyakorlati haszna közvetlenül

is észlelhető és a résztvevőknek szociális helyzetében az itt tanultak révén lehetővé váló emelkedés gyakran egészen közeli időben következik be. Például egyik textilárugyár hosszú szolgálatú, megbízható munkásnője azért nem lehetett csoportvezetővé, mert analfabéta volt és a csoportvezetővel kapcsolatos teendőket elvégezni nem tudta. Ez a kényszerű visszamaradás nem csupán kedvezőtlen lelki hatásokat váltott ki belőle, a melyek nagyrészen társadalom-ellenesek voltak, hanem szociális emelkedését, anyagi helyzetének javulását is megakadályozták. Ez a munkásnő, közvetlenül az analfabéta tanfolyam elvégzése után, csoportvezetővé lett.

A sok közül kiragadjuk még annak a munkásnak az esetét, aki szintén egyik textilgyárban dolgozott, német és nemeiül beszélő cseh munkásokkal. Ez meg a legszükségesebb német nyelvi ismeretökkel sem rendelkezett, pedig a gyár bizalmi szerepet adott neki, amelyet betölteni, a német nyelvben való járatlansága miatt, nem tudott és ezért küszöbön volt egyéb, kisebb jövedelmet biztosító munkakörbe való áthelyezése. Ez a munkás az Intézet német tanfolyamán a legszükségesebb nyelvtudást elsajátította és ma a gyár vezetőségének meglegedésére végzi munkáját.

Vagy nézzük annak a nyomorgó gyári kistisztviselőnek az esetét, aki egyik kisebb üzemben dolgozott s előrehaladását mindig

a könyvelésben való járatlansága akadályozta meg. Kevés fizetése miatt, nem volt módjában magánórákat venni és így reménytelen, volt a helyzete. Az Intézet könyvviteli tanfolyama lehetőséget nyújtott neki a hiányzó ismeretek megszerzésére és közvetlenül a tanfolyam befejezése után, könyvelővé kinevezték.

Úgy a szemináriumi, mint tanfolyami munkában hangsúlyozottan érvényesül a szociális pedagógia szerepe.

A tanfolyamok és szemináriumok munkájának tervszerű keresztülvitelét állandóan megnehezíti az a körülmény, hogy a résztvevőknek tanulási szándékát a szezon-munka, különösen pedig a tanulmányi időbe eső karácsonyi és húsvéti ünnepeket megelőző hetek erőltetett munkája és a munkaidő tartamának ezzel kapcsolatos meghosszabbítása keszteszi és az, aki e kényszerű okból több órát mulasztott, egyrészt elveszíti kedvét a további foglalkozástól, másrészt, ha ez nem is mindig történik meg, igen nehéz vele az elmulasztottakat pótolni.

Evvel a gátló okkal összefügg a munkahelynek a munkás lakásától való távolsága, ami a lakásínséggel kapcsolatos, mert normális lakásviszonyok mellett a munkás igyekezett munkahelyéhez lehetőleg közel lakni, így ha a normális munkaidő csak egy órával is kitolódik, a tanfolyamok és a szemináriumok látogatása már lehetetlen, hiszen itt a foglalkozásnak, amely, a normális körülmé-

nyek között, esti 6 óráig tartó munkaidő figyelembevételével, esti 7 óra előtt nem kezdődhet, éppen a munkás érdekében, esti 9 órakor be kell fejeződnie, tehát a normális munkaidőnek már csekély emelkedése esetén, a munkahelyétől távolabb lakó és munkájának befejezése után, megtisztálkodás céljából előbb hazasiető munkásnak nem lesz módjában az említett időközben a tanfolyami és szemináriumi foglalkozáshoz megjelenni.

Befolyással van a foglalkozás eredményességére egyebek között a hallgatók által végzett munka természete is. A nehéz munkától kimerült munkás szellőmé is fáradt, ha él is benne a tudásvágy, az eredmények nem mutatkoznak meg nála úgy, mint a kevesebb fáradt társánál és ezért vele haladni nem tudván, céltalannak látja a foglalkozáson való részvételt.

A várt eredményt csak azzal a módszerrel lehetne elérni, amelyet a nagy Gundtvig eszméit megvalósító Christen Kold a dán népfőiskolák munkájánál alkalmazott, vagyis, hogy a népfőiskolákat teljes ellátást biztosító otthonnal kapcsolta össze, amelyben a tanulási idő alatt ott többnyire 3-5 hónapra terjed az a résztvevők családi közösségben bentlaknak és teljesen tanulmányaiknak élhetnek amellet, hogy az egyénben a közösségi szellem kifejlődésére a társaival és vezetőivel való hosszú együttélés és az egymásra utaltság kedvező hatásokat vált ki és a pedagógus ezeket a lehetőségeket,

célja érdekében, különös eredményességgel használhatja fel.

A tanulási idő beosztása a különböző foglalkozási ágak számára különböző és mindig olyan évszakra esik, amelyben az illető foglalkozási ágban munkalehetőség nincsen, vagy a munkalehetőség csak minimális.

Grundtvig, illetve Christen Kold gondolatát, többé-kevésbé módosítva, sok helyen átvették, ahol a munkásoktatással komolyan kívannak foglalkozni s így a Brüsszel melletti Uccle-ben működő s a belga munkáspárthoz, a szakszervezeti szövetséghez és a szövetségi tömörüléshez tartozó szervezetek által fenntartott munkásfőiskola is ezen az elven épült föl. Itt a foglalkozási idő megállapítása nem a munkaszektortól függ, ellenben a munkásfőiskolát hallgatók családjának létfenntartását, a hallgató elmaradt munkabérének pótlásaként, a főiskola rendelkezésére álló összegekből biztosítják..

Felvetődött előttünk is a gondolat, hogy a mai állandósult munkanélküliség mellett, elsősorban a fiatalabb, családnélküli munkanélküliek soraiból kiválasztott csoportok számára, lakás- és ellátás biztosításával, lehetővé tesszük a közművelődési osztály munkájába való teljes bekapcsolódást, természetesen olyképpen, hogy az eddigi tapasztalatok és tanulságok figyelembevételével, megfelelő tantervet dolgozunk ki e hallgatók számára. A tanterv úgy a szociális, mint az általános pedagógia követelményein épülne

fel, de érvényre jutnának benne a munkások speciális szükségletei által megkívánt követelmények is.

Ugyancsak foglalkoztat bennünket a mezőgazdasági munkásság bevonására alkalmas vidéki iskola-otthonok létesítésének kérdése. Ez iskola-otthonok a mezőgazdasági munkások téli munkanélkülisége alatt eredményesen lesznek felhasználhatók azok szociális képzésére, a foglalkozásuk természetéhez mért speciális szükségleteknek figyelembevétele mellett.

A napközi otthon.

A napközi otthon jelentőségéről, melyet az Intézet speciális pedagógiai rendszerének tervszerű felépítésében betölt, az előbbieken már szözlöttünk.

A napközi otthonba elsősorban olyan gyermekek kerülnek, akik különben a szülői felelősség hiányát nélkülöznék, vagy akiknek szülei ágyra járók és napközben az utcán kellene tartózkodniuk. A napközi otthon két részből áll, óvodás és iskolás gyermekek otthonából. Az óvodás gyermekek mindjárt óvodai foglalkoztatásban is részesülnek. A törekvés itt az, hogy a napközi otthon valóban tökéletesen pótolja az otthonot és pótolja a hiányzó szülői gondoskodást, foglalkozást, irányítást és szórakoztatást. A napközi otthonban a szociális pedagógia elvei érvényesülvén, a gyermek társadalmi érzületének

fejlesztésére igyekeznek s ez elsősorban a napközi otthonba tartozók szolidaritásában nyilvánul meg. A napközi otthon családi közösséget jelent, amelyben közös a tanulás, közös a szórakozás, közös a munka. Mind-egyik tagjában lassanként elevenné válik a közösségi tudat és kifejlődik a felelősség és kötelesség érzet.

A fegyelmezés nem szigorúsággal történik, hanem a felelősség és kötelességérzet felkeltésével, minden fegyelmezetlenségnél rámutatnak az abból a napközi otthon öszszességére és így egyben a fegyelmetlenkedőre is kiható kárra, hátrányra és így az eredmény mindjárt teljesebb, tökéletesebb. Akkor, amidőn a közösségi érzület és gondolkodás hangsúlyozottsága ilymértékű, az egyéniséget sem hagyja a napközi otthon munkája elveszni, sőt ennek megfelelő kifejlődését biztosítani igyekszik, a képességek, a hajlamok kedvező irányba terelésével és megfelelő érvényesülésük előmozdításával, azonban itt is kidomborodik a társadalom szerepe és közreműködése az egyén boldogulásában és viszont az egyén szerepe és közreműködése a társadalom egész boldogulásában, ami a társadalmi érzületet emeli s az egyén és társadalom érdekeinek kölcsönössége tudatossá válik. A napköziotthon rávezeti a gyermeket a munka szeretetére, megbecsülésére és a munka örömére. Külön is, együttesen is, a munkamegosztás alapján készítenek különböző tárgyakat, amelyek egy része

a készítők tulajdona lesz, másik része a napközi otthoné es a gyermekek nemes igyekezettel igyekeznek a napközi otthon, tehát a közösség tárgyainak gyarapítására.

A gyerekekkel való foglalkozásnál az állandó derült lelkivilág lehetőségének előmozdítására különösen gondol a napközi otthon. A foglalkozás a gyermeket nem f árasztja és így a munkabeosztás ennek alapján készült. Az egészségügyi követelmények is előtérben állnak, ha az idő megengedi, mindig a tágas, egyik részben napos, másik részben árnyékos udvaron tartózkodnak a gyermekek, akik egyébként állandó orvosi ellenőrzés alatt állanak, a Szociális Egészségügyi Osztály részéről.

A napközi otthon élelmezést is biztosít a gyermekek számára, az évnek egy részében. Az egész évben szeretné ezt megtenni, erre azonban anyagi nehézségek miatt nem gondolhat. A bajon ügy segít, hogy a gyermek által hazuról hozott ételnek a konyhán való felmelegítését lehetővé teszi. A napközi otthon a gyermekekkel nem csupán az otthon helyiségében, hanem családjában és az iskolában is törődik. Evvel egyidejűleg azt is eléri, hogy a szülőkkel való kapcsolatot kiépíti, közvetlenebbé teszi és a család a családi patronázs tevékenységi körébe bevonható.

A napközi otthon eredményeihez kell sorolni azt is, hogy a gyermeken keresztül a szülők nevelése is lehetővé válik, a gyermek

a napközi otthonban tanultakat szüleinek tovább adja és így közvetve ezek is részesei a munka eredményének.

Most az adatok, melyek a napközi otthonnal kapcsolatban, kezünkbe jutottak, különösen igazolják annak a felfogásnak helyességét, hogy az eredményes szociálpolitika kiinduló pontja és alapja: a családvédelem.

Az 1928 évben a napközi otthon kötelékébe tartozott gyermekek közül 149-nek családi viszonyairól van ezideig, lakáslátogatás révén szerzett, hiteles adatunk, amelyek megdöbbentő szociális képet mutatnak.

Így, ha azt keressük, milyen körülmények motiválták ezeknek a gyermekeknek a napközi otthonra való szorultságát, akkor azt látjuk, hogy:

67 esetben az atya elégtelen keresete miatt az anya is kénytelen volt munkába állani, hogy a család létfenntartása biztosítható legyen és így a gyermek otthoni felügyelet és gondozás nélkül maradt volna;

27 esetben az egészségtelen, emberi célra alkalmatlan lakás tette kívánatossá azt, hogy a gyermek legalább napközben ne tartózkodjék otthon, részben a szülők ágyrajárók voltak és így a gyermeknek a lakásban nappalra nem adott helyet a főbérő;

10 esetben a gyermek házasságon kívül született és anyjának munkába kellett járni hogy a maga és gyermeke kenyerét megkereshesse;

9 esetben, a családban levő apró gyermekek nagy száma miatt, az anyának némi mentesítése, a gyermek érdekében is, kívánatos volt;

8 esetben az apa meghalt és az özvegy anyának munkába kellett állania;

7 esetben az anya meghalt, az apa pedig munkába járván, gyermeke gondozását és nevelését nem láthatta el;

6 esetben, családi viszály miatt, az apa elhagyta családját, s az anyának a házon kívül végzett munkájából kellett megélni;

5 esetben a szülők erélytelenségét és a nevelésben való járatlanságát kellett a napközi otthonnak pótolnia, mert másképp a gyermek elzüllése fenyegetett;

5 esetben a gyermek értelmének fejlődése kívánta meg a vele megfelelő módon való foglalkozást;

2 esetben az apa gyógyíthatatlan beteg volt és az anyának kellett munkába járni s a gyermek nem maradhatott otthon;

1 esetben a teljesen árva és idegeneknél csak kegyelemből megtűrt gyermek megfelelő gondozásának és nevelésének biztosítása vált kívánatossá;

1 esetben pedig a szülők idegennyelvűek lévén, iskolásgyermekük otthoni tanulását irányítani nem tudták és így a gyermek érdekében vált szükségessé a napközi otthon közreműködése.

Ezek az esetek minden különösebb kommentár nélkül rámutatnak a napközi otthon

intézményének a szociálpolitikában s elsősorban a családvédelem terén való hangsúlyozott jelentőségére és arra, hogy az óvodák intézménye, a szükségletek fejlődése során, egymagában már nagyrészen teljesítheti rendeltetését, ha azt nem kapcsolják össze napközi otthonnal.

A fiatalkorúak kriminalitása elleni küzdelem is hatalmas segítő társat nyer a napközi otthonban. Hogy mennyi tenni való van a családvédelem elemi feladatainak teljesítése terén, arra ugyancsak az említett 149 gyermek családjának helyzetéről szerzett további adatok mutatnak rá. Így abban a szobában, ahol a gyermek aludt, rajta kívül, még 2 személy aludt: 5, 3 személy: 19, 4 személy: 33, 5 személy: 29, 6 személy: 29, 7 személy: 19, 8 személy: 11, 9 személy: 3, és 10 személy: 1 esetben.

E gyermekek közül csak 27 aludt egymagában, egy fekvőhelyen, de ezek sorában azután volt olyan is, akinek teknő volt a fekvőhelye. 109 gyermek aludt együtt, egy fekvőhelyen 1 személlyel, 9 aludt egy fekvőhelyen 2 személlyel és három aludt egy fekvőhelyen együtt 3 személlyel.

Ezekből az adatokból sikolt az emberi nyomorúság és szenvedés.

A 149 gyermek közül csupán 11 mosdott naponkint derékig, 129 naponkint csak a kezét és arcát mosta meg, míg 9 csak alkalmas szokott mosakodni.

A kellő tisztálkodás hiányának tulajdo-

nítható azután az is, hogy a gyermekek egészségügyi vizsgálatát végző orvos, a gyermekek közül átlag 25 százalékának fejében élősdiék nyomait találta.

Ebben a körülményben az a tanulság rejlik, hogy a napközi otthont feltétlenül ki kell bővíteni gyermekfürdővel, mert ugyanazok az okok, amelyek a gyermekeknek a napközi otthonra ráutaltságát indokolják, bizonyos mértékben érthetővé teszik azt, hogy a gyermek hozzátartozói nem mindig képesek a gyermek kellő tisztántartását ellátni.

A tanonc- és legénykör.

A tanonc-kör tevékenységét is hasonló szempontok irányítják, mint amelyeket a napközi otthonnál láttunk. Ezt a munkaágot a tanoncok a munkán és iskolán kívüli időben keresik fel, ahol, egyéniségük, műveltségük, hajlamaik megismerése után, úgy egyéni és mint közösségi foglalkoztatásban részesülnek. Itt a munka sokkal változatosabb és többirányú, mint a napközi otthonnál. Tanulás, szórakozás, sport és közérdekű szolgálat, ebben foglalható össze a tanoncköri munka lényege. A tanulás részben az általános ismeretterjesztő előadások, a szemináriumok, tanfolyamok és a népkönyvtár keretében folyik, részben külön a tanoncköri munka keretében. A szórakozás sokoldalú: szabadjáték, sakk, dominó, ping-pong, műkedvelői előadások, énekkar, zene, tánc stb. A fontos

az, hogy mindenki megtalálja a maga kielégíthető kedvtelését. A sport minden ága művelésre talál. Turisztika, atlétika, football, szabad torna, úszás, evezés. Természetesen a szakszerű orvosi felügyelet rendelkezésre áll. A közérdekű szolgálatot a tanoncok önmaguktól ajánlják fel. Ez az intézeti munka különböző ágai keretében történik, így a tanonc- és legénykör tagjai közreműködnek a népkönyvtári szolgálatban, ők tartják fenn a rendet az általános ismeretterjesztő előadások alkalmával, elvégzik a színpad felállítását stb. Ennek a közérdekű munkának a megszokása igen fontos és erős része van a társadalmi kötelezettségérzet kifejlesztésében. Igen érdekes, hogy e közérdekű szolgálat minél tökéletesebb teljesítése tekintetében a tanoncok között állandó nemes verseny folyik.

A tanoncok és vezetőik között az érintkezés közvetlen, a teljes bizalom alapján áll. Minthogy a bizalomban nagy része (van a különböző egyéniségek egymás iránti vonzalmának, rokonszenvének, nagyon fontos, hogy a tanonckör élén különösen közvetlen és megnyerő egyéniségű vezetők álljanak. A tanonckör vezetői a tanoncoknak őszinte jóakaró barátai, akik azoknak minden ügyével törődnek, bajaik, sérelmeik orvoslása, jövő haladásuk biztosítása érdekében közbelépnek, helyzetüket, életük alakulását figyelik és a szükségesnek látszó intézkedéseket megteszik, kapcsolatot tartanak fenn a ta-

nonc szüleivel, mestereivel, a tanonciskola oktatóival és így számukra a tanonc körülményeinek alapos megismerése és szemlél-tartása lehetővé válik. Amennyiben a Csáládi patronázsnak, vagy az intézet valamelyik más munkaágának közbelépése szükségesnek mutatkozik, a tanonckör vezetői ebben az irányban intézkednek.

A tanonc-kör tagjai egymás iránt szolidáris érzelműek, egymás támogatása kötelességük és ennek lelkiismeretesen meg is felelnek. A tanonckör munkája az önkormányzat jegyében folyik, az adminisztrációs ügyeket maguk a tagok végzik. Ők határozzák el az új tagok felvételét, ők döntenek a fegyelmi büntetések tárgyában s az esetleges kizárásokról. A tanonckörbe való felvételt próbaidőhöz kötik és rendes taggá csak akkor lehet a tanonc, ha a követelményeknek megfelelt. Ezeknél a követelményeknél különösen latba esnek az erkölcsi szempontok. Érdekes, hogy a felvételeknél és a kizárásoknál a baráti, vagy rokoni kapcsolatok nem érvényesülnek, a kör közösségének az érdeke a döntő. A tanoncköri önkormányzat alkalmas iskola a tanonc számára a jövőre, ha majd az iparos és kereskedelmi érdekképviseltek, a közigazgatási önkormányzat keretében kell majd tevékenykedni, megszokja a helyes és igazságos mérlegelést, a közösségi érdekek előmozdításában meglátja a saját érdekeinek előmozdítását, nem fogják elkábítani hangzatos jelszavak, hanem a dolgok lényegére tekint.

A tanonckör egyrészt a tanonc szülei, másrészt a munkaadó mester közötti érintkezés kimélyítése tekintetében is tevékenykedik, mert a tanonc érdekei ezt is kívánják. Legalkalmasabb módnak találta az Intézet e föladat szolgálatára a teaestélyek rendezését, amikor szórakoztató műsor keretében, melyet a tanonckör tagjai látnak el, fehérasztalnál találkozik a szülő és a mester és a tanonckör vezetői gondoskodnak arról, hogy a találkozás meghozza a kívánt eredményt és valóban a személyes kapcsolatok megerősítőjé legyen.

A tanonckör tagjai és a tanonciskolái tanítók, a levente-oktatók, valamint az ipartestület vezetősége közötti kapcsolat kimélyítése is a munka programjába tartozik. Erre alkalmasak ugyancsak a teaestélyek, a műkedvelői előadások, sportünnepélyek és a tanoncok otthoni munkálkodása révén elkészült tárgyak kiállítása. E kiállításokat az Ipartestület vezetősége és a szakosztályok elnökei rendszeresen meglátogatják, az érdeemes (munkákat oklevéllel, díjazással jutalmazták. A legénykör tevékenysége a tanonckörével azonos módon folyik. A tanonc- és legénykör egymással munkaközösségben áll és egyik a másikat minden tekintetben támogatja.

Nem csupán fiú-tanonckör működik, hanem leány-tanonckör is, amelynek tevékenysége hasonló elvek alapján folyik, a foglalkozás természetesen a lányok eltérő irányú szükségleteit is szemelött tartja.

A cserkészek.

A cserkészzet, bár rendeltetésénél fogva is erősen szociálpedagógiai munka-terület, mégis az Intézet keretében még inkább azzá lesz, mert amíg a legtöbb más cserkészcsapat egyirányú, egy foglalkozású tagokból áll, az Intézet csapatainak (33. és 169. sz.) tagjai a legkülönbözőbb foglalkozású és társadalmi körbeli egyénekből rekrutálódnak. Egyetemi tanársegéd, orvos, közigazda, egyetemi hallgató, gimnazista, polgárista, művezető, segéd, tanonc, napszámos egymás mellett cserkészkednek, a társadalmi különbségek eltűnnek, a közösségben végzett cserkészmunka jegyében. Megbecsülendő jelentősége van ennek a legtovábbi társadalmi vonatkozásban is, hiszen a különböző társadalmi rétegekből kikerült cserkészek tömegei kint az életben sem fogják elszakítani a cserkész-közösségben eltöltött éveket és a társadalmi kapcsolatok megmaradnak, a mesterséges válaszfalak nem állanak majd közöttük és társadalmi együttműködésük továbbra is biztosítva lesz. Egyéb haszna is van az ily módon felépített cserkészmunkának: a szellemiekben előbbrehaladott, iskolázott embertől szellemieket kap az, akinek ezek megszerzésére nem volt lehetősége és megfordítva, a cserkészműhelyben a kézi munkájából élő munkás-cserkész kézi ügyességekre, a munka szeretetére és megbecsülésére tanítja meg a szellemi pályán lévőket.

III. A Szociális Egészségügyi Osztály.

A szociális egészségügyi osztály népbetegségek: a tuberkulózis, venereás betegségek és az „alkoholizmus elleni küzdelem szolgálatában áll. Intézményesen csak az első két betegség elleni tevékenységét építhette ki, az alkoholizmus ellen csupán pedagógiai eszközökkel küzdhet. Ez a megelőzés szempontjából sokat jelent, azonban olyan esetben, mikor az alkoholistát gyógyítani kellene, erre nem sok lehetőség nyílik. Annál hatásosabb a tüdő- és venereás betegségek elleni munka. A tüdőbetegség és venereás bajok elleni munkát már a gyermekkorban kezdi el a Szociális Egészségügyi Osztály. A helybeli óvodák és iskolák növendékeit rendszeresen vizsgálja és orvosi ellenőrzés alatt tartja, szükség esetén gyógykezelésük, vagy amennyiben az kívánatos, jobb táplálkozási lehetőségük, a család más lakásba való elhelyezése, vagy pedig gyermek szanatóriumi beutalása iránt intézkedik. A védekezési lehetőségek kiépítése érdekében: munkaközösségre lépett a Stefánia Szövetség helyi csoportjával, amely a gyermek gyógykezelését csecsemőkortól 3 éves korig látja el. Minden tüdőbeteg és venereás beteg gyermekről, akinek gyógyítási és védelmi lehetősége, betöltött 3 évének után a Stefánia Szövetség kezéből kiesik, a Szociális Egészségügyi Osztály értesítést kap és így beleszámítva az óvoda és iskola gyermekek vizsgálatát, alig van helybeli gyermek akivel ne foglalkozhatnék. A

szociális munkában Németországban kifejlődött, de nálunk is igen jól bevált munkaközösségnek lehetőleg minél nagyobb terjedelemben való megvalósítására igyekeztünk, az Intézet a tüdő- és venereás betegség vonatkozásaiban az Országos Társadalombiztosító Intézettel is munkaközösségben áll.

Úgy a tüdő-, mint venereás betegeknek gondozását egybe kellett kötni ugyanezek gyógykezelésével, mert nálunk a tüdőbeteggondozó és venereás beteggondozó egymagában, beteg-rendelő nélkül, nem válik be és az eredmények nem lehetnek teljesek.

A Szociális Egészségügyi Osztály munkájának vezetője: a megelőzés lehetőségének kiépítése.

A tuberkulózis gócai a Szociális Egészségügyi Osztály előtt ismeretesek. Ki lehet mutatni hogy a nyílt tuberkulózisban szenvedő, tehát a fertőzés szempontjából elsősorban számbajövő betegek 60 százaléka olyan udvarból került ki, amelyben már nyilvántartott tuberkulotikus beteg lakott. Tehát a megelőzés, munkájának feladata kézenfekvő.

A család gondozása, szociális helyzetének javításával, megfelelő kioktatással, esetleg a beteg elkülönítésével, szanatóriumba való elhelyezésével történik. Tuberkulózisnak nem talált, de arra hajlammal bíró egyéneknek megfelelőbb munkakörbe, más életpályára való átvezetésében segítségére van az osztály. Nagy probléma itt a lakáskérdés. Az egészségtelen, túlszűfolt lakások adják; a tuberkulotikusok tömegét. Megrajzol-

tuk Újpest és Rákospalota térképét, tuberkulózis szempontjából és éppen azokban az utcákban és házakban van a legtöbb sötét pont, amelyekben ilyen tömeglakások vannak. Ugyanez áll a venereás betegségekre is. Az albérlőkkel teli lakásokból, amelyek följén egymás mellett fetrengenek az emberek, özönlik a venereás betegek tömege. A szociálpolitikában minden problémánál előbbre való a lakáskérdés megoldása. A Szociális Egészségügyi Osztálynak, sajnos, számolnia kell az adott helyzettel, de most szövetkezeti alapon, úgylátszik, sikerül majd tekintélyes számú lakás építését megvalósítani, a tervek koszon állanak és valószínűleg hamarosan keresztülvihetők is lesznek és legalább a leginkább veszélyeztetett védettjeink számára, belátható időn belül, a lakáskérdést megoldhatjuk.

A Szociális Egészségügyi Osztály fel van szerelve minden lehető segédeszközzel, bakteriológiai laboratóriummal, Röntgen laboratóriummal, kvarcfénykezeléssel stb.

A betegek gondozásával kapcsolatos azoknak és családjuknak állandó látogatása a helyzetük figyelése, hogy a szükséges beavatkozások lehetővé váljanak. A betegek közül igen sokan félbehagyták orvosi kezelésüket. Az ilyeneket a Szociális Egészségügyi Osztály nyilvántartja, ha szabad ügy mondanom, terminusba veszi s ha az előírt időben nem jelentkezik, a gondozó kiérte. Fontos szerve a Szociális Egészségügyi Osztálynak a házasság előtti tanács-

adó. Megállapodtunk az anyakönyvvezetőséggel arra nézve, hogy minden házasulandó párt rábeszél arra, hogy vegyék igénybe a házasságelötti tanácsadó közreműködését. E megállapodás óta, vagyis 1929 évi január hó 1 napja óta, egy-két kivétellel, minden helyi házasulandót sikerült a tanácsadó igénybevételére rábeszélni. Számos olyan házasságkötést sikerült a szükséges gyógykezelés befejeztéig elhalasztatni, amely a másik házastest súlyos fertőzéssel fenyegette volna, nem is szólva a születendő gyermeket fenyegető veszedelemről.

Az előbbieken nagyjában vázoltam a Főiskolai Szociális Telep tevékenységét és settlement-munka módszerét. Most már csupán egy kötelességem maradt hátra s ez az, hogy Szeged diákságának figyelmét felhívjam azokra a nagyszerű munkalehetőségekre, amelyek Szegeden, a mezőgazdasági settlement megvalósítása révén, önök számára adva vannak.

A magyar nemzet kötelékébe való tartozás kötelez. S ez a kötelezettség abban áll, hogy minden magyar ember köteles, tőle telhetőleg, a nemzeti közösség egyetemének és a bele tartozó egyeseknek boldogulása, tökéletesbedése érdekében munkálkodni.

A keresztyénség is kötelez, mert az ember keresztyénsége az életben való magatartásában és cselekedetében nyilvánul meg. A keresztyénség aktív munkát vár attól, aki kebelébe tartozik, aktív munkát, Isten, orszá-

gának a földön való eljövetele érdekében. Isten országa a szeretet . országa.

A magyar settlement-mozgalom Isten országának a magyar földön való eljövetelért dolgozik.

Ha körülnéznek önök Szegeden, mindjárt látni fogják, mit kell itt tenni Isten országa érdekében. Látni fogják, mit parancsol Önöknek, a mezőgazdasági munkásság felemelése érdekében, Jézus Krisztus, hogy méltók legyenek a keresztyén névre.

Nagyon boldog lennék, ha azok, amiket itt elmondottam, fogékony talajra találnának és mozgalom indulna ki önök részéről az első magyar mezőgazdasági settlementnek Szegeden való megvalósítása érdekében. Nem kell mindjárt óriási apparátusra, hatalmas épülettömbökre gondolni. A munka megindulhat egyetlen kis szobában is. Gondoljanak a mustármag példázatára. Ebből a kis szegedi szobából épülhet ki a magyar jövő egyik hatalmas bástyája.

A munkában ne nézzenek sem jobbra, sem balra, csak előre, hatalmas fiatal erejükkel döntsenek le minden mesterséges válaszfalat amelyet a magyar gondolat ellenségei, felekezeti, társadalmi, politikai, vagy egyéb jelszavakkal magyar és magyar között felállítottak, dolgozzanak magyar elszánt-sággal, magyar lelkesedéssel és én a magam részéről ígérem, hogy munkájuk megindításánál és folytatásánál, szerény erőmmel, az önök segítségére leszek, rendelkezzenek velem.